

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: :349.6(043.2)

ARDELEAN GRIGORE

REPARAREA PREJUDICIULUI ECOLOGIC
SPECIALITATEA: 552.04 - DREPT FUNCJAR ȘI AL MEDIULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2017

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI.

Conducător științific:

TROFIMOV Igor, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenții oficiali:

1. **SMOCHINĂ Andrei**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **ZAMFIR Pavel**, doctor în drept, conferențiar universitar

Membri ai Consiliului Științific Specializat:

1. **COSTACHI Gheorghe**, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar
2. **GORIUC Silvia**, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar
3. **BALMUȘ Victor**, doctor habilitat în drept, profesor cercetător
4. **CÂRNAȚ Teodor**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. **BELECCIU Ștefan**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **COZARI Tudor**, doctor habilitat în biologie, profesor universitar

Susținerea tezei va avea loc pe data de 15 iunie 2017, ora 14:00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 18.552.04 – 01 în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, bir. 308, municipiul Chișinău, MD-2012, Republica Moldova.

Teza de doctorat și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” al Academiei de Științe a Moldovei și pe pagina web a Consiliului Național de Acreditare și Atestare a Republicii Moldova (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat la data de 12 mai 2017.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat:

GORIUC Silvia, doctor în drept, conferențiar universitar _____

Conducător științific:

TROFIMOV Igor, doctor în drept, conferențiar universitar _____

Autor:

ARDELEAN Grigore _____

©ARDELEAN Grigore, 2017

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Aspirațiile omului de a-și spori la maximum confortul existențial au generat în ultimii ani efecte negative fără precedent asupra tot ce numim valori de mediu, iar pe cale de consecință, asupra condițiilor de dezvoltare și de existență a sa într-un anturaj favorabil lui, dar care să ajungă și generațiilor viitoare. Specificul prejudiciului adus mediului și repercusiunile sale asupra sănătății și bunurilor persoanei au luat prin surprindere orice previziune a celor ce în mod eronat considerau că natura este tolerantă și capabilă de a se „autoregenera” la nesfârșit. Contrar acestor așteptări, s-a observat că prejudiciile vizate, într-o perioadă foarte scurtă de timp, au generat unele „mutații” ce tind să se imunizeze în fața oricăror remedii și mecanisme de combatere cunoscute omului. Cu toate acestea, oricât de dificilă ar fi sarcina identificării unor soluții optime, studiul ramificațiilor pe care și le-a adaptat prejudiciul ecologic încă de la primele manifestări, constituie prima și cea mai importantă etapă a procesului de perfecționare a cadrului normativ în domeniu. Se cere a fi menționat înainte de toate că la începuturi, dar și în prezent, în lipsa unor norme de răspundere proprii materiei de mediu, ori de câte ori se aducea un prejudiciu elementelor sale, iar prin urmare și bunurilor persoanei, în vederea reparării se apela la normele răspunderii civile delictuale. Totuși, ținând cont de specificitatea sa, apelul la normele răspunderii civile în scopul reparării unui prejudiciu adus mediului multă vreme a constituit și mai constituie și în prezent o alternativă și nu o soluție reală. În situația descrisă, eforturile sesizate din partea doctrinei ce străduiesc în a consacra un regim de răspundere care să surprindă specificul prejudiciului ecologic a devenit o actualitate în domeniul științei și jurisprudenței de mediu. Această constatare, de fapt, ne aduce în fața unor împrejurări care ne îndreptățesc să afirmăm că cea mai discutată și actuală problemă, în materie de mediu, a fost și rămâne a fi în toate timpurile cea a reparării prejudiciului ecologic, care din considerente obiective comportă unele specificități greu de explicat, atât în privința producerii și manifestării în timp, cât și în planul constatării, identificării sursei, evaluării și reparării în natură. Astăzi, în pofida faptului că dispunem de unele reglementări în domeniu, șansa de a beneficia de un mediu curat și de a fi garantați că nu vom mai fi prejudiciați sub nici o formă de activitățile desfășurate de semenii noștri, sunt foarte minime. În aceste condiții, abordările care însoțesc procesul de legiferare a normelor ce au drept obiectiv asigurarea remedierii, pe cât e posibil, a factorilor de mediu prejudiciați, urmează a se detașa de tradiționalismul în reglementare practicat încă din momentul sesizării primelor simptome ale manifestărilor specifice și proprii acestor categorii de prejudicii. Deci, în contextul specificității prejudiciului ecologic, viitorul cadru legislativ responsabil de asigurarea eficienței a procedurilor menționate, în scopul repunerii victimei în situația anterioară producerii acestuia, urmează a fi construit din reguli tot atât de specifice și categorice. Constatarea de față impune ca toate reglementările precedente și actuale ce au ca obiectiv primordial protecția mediului să fie reorientate cu pregnanță spre intensificarea și eficientizarea măsurilor de prevenție, dar și a celor care ar garanta o reparare pe cât posibil adecvată și echitabilă a prejudiciului admis. Pentru realizarea scopului propus, actualmente se cere o trecere bruscă de la o concepție ce vizează protecția simplă a mediului la diversificarea și nuanțarea acesteia, determinată de cerința de a „repara”, restaura ori ameliora, altfel spus de a conserva și gestiona bunurile aparținând mediului [16, p. 50]. Pentru aceasta, începutul și finalitatea formulării unor veritabile soluții de nivel juridico-aplicativ urmează a fi strict coordonate cu obiectivul fundamental declarat prin dispozițiile normei constituționale (art. 37) ce își are destinația de a garanta dreptul fiecărui om la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate. Anume această obligație a statului se impune în condițiile în care omul tot mai frecvent conștientizează dreptul său firesc la un mediu sănătos din punct de vedere ecologic.

În contextul dat, datorită particularităților sale, inițierea unei cercetări complexe a fenomenului „prejudiciu ecologic” începând de la aspectele definitorii ale acestuia și terminând cu modul de reparare devine destul de actuală și tot atât de necesară dezvoltării instituției

răspunderii de mediu care este și rămâne a fi un proces în curs. Spunem asta în condițiile în care regimului juridic aplicabil până nu de mult acțiunii în repararea daunei aduse mediului pe aceleași principii ca și cazurilor ce vizează prejudiciul ecologic adus persoanei nu mai face față noilor provocări.

Actualitatea studiului științific realizat se face observată în circumstanțele ce impun configurarea unui regim de răspundere pentru prejudiciul ecologic în formula în care să devină distinct și specific după construcția sa juridică și modul de aplicare, de regimul răspunderii pentru daunele aduse mediului. Pe această cale, importanța studiului se concretizează în identificarea și cercetarea gradului de aplicabilitate a unor noi principii, mecanisme de evaluare și modalități de reparare a prejudiciului ecologic individual.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Din momentul sesizării primelor „simptome” ale unui nou tip de prejudiciu, cel ecologic, care datează cu a doua jumătate a secolului trecut, tendința de a consacra un regim de răspundere specific ce va avea ca finalitate repararea prejudiciilor vizate a constituit și mai constituie și astăzi un subiect de mare preocupare pentru știința postmodernă. Deși într-un număr mai mic, aportul cercetătorilor care au străduit să argumenteze științific necesitatea consolidării unui mecanism juridic, distinct prin specificitatea sa și destinat în exclusivitate reparării prejudiciului ecologic, alimentează aspirația celor care insistă a obține noi performanțe la nivel de cercetare, proces ce se află în deplină desfășurare. Merită a fi menționată în acest sens contribuția unor autori români, în personalitatea Profesorilor E. Lupan și M. Duțu, care printre primii au abordat problema delimitării regimului răspunderii de mediu de cel al răspunderii civile delictuale, consacrarea caracterului obiectiv al răspunderii de mediu, consolidarea unor metode specifice de evaluare și reparare a prejudiciului ecologic. În acest domeniu, se fac remarcăți și alți autori români care s-au preocupat în mod constant de problema identificării unui mecanism eficient și capabil să repună victima prejudiciului ecologic în situația anterioară producerii sale, printre aceștia se numără Prof. D. Marinescu, Prof. Gh. Durac, Prof. M. Uliescu, S.M. Teodoroiu, D. Anghel, A. Corhan, V.S. Bădescu, M. Gorunescu.

Cu o contribuție nu mai puțin însemnată în domeniul cercetării fenomenului și instituției răspunderii pentru prejudiciul ecologic se impun prin conținutul manualelor de „Drept ecologic”, autorii ruși M.M. Brinciuk, A.C. Golicenko, B.V. Erofeev, S.A. Bogoliubov, V.V. Petrov.

Cercetări de o valoare incontestabilă care s-au impus prin caracterul lor inovațional în materie de mediu și care au abordat cu precădere instituția răspunderii pentru prejudiciul ecologic își găsesc reflecția și în conținutul lucrărilor semnate de autorii francezi M. Prieur, M. Despax, G. Martin, P. Girod, F. Trebulle, R. Drago, M. Boutonnet.

Printre cercetătorii din Republica Moldova care s-au afirmat prin activitatea științifică ce abordează în mod constant problematica reparării daunei ecologice, menționăm autorii I. Trofimov, P. Zamfir, A. Capcelea, V. Vlaicu. De asemenea, importante cercetări care în mod tangențial fac referire la reglementările ce asigură exercitarea dreptului la indemnizare a victimei prejudiciului ecologic sunt identificate în conținutul tezelor de doctorat elaborate de autorii I. Trofimov, A. Rotaru, I. Iordanov, I. Nicolau, M. Dragomir.

Cu toate acestea, specificul prejudiciului ecologic, evoluția factorilor care determină diversificarea căilor de manifestare, iar prin urmare și eficiența mecanismului juridic care va avea să asigure evaluarea și repararea prejudiciilor vizate în condiții echitabile, impune la eforturi deosebite și constante din partea doctrinei în vederea identificării prin cercetare a noi soluții și mecanisme adaptate exigențelor actuale. Prin intermediul lucrării de față se intenționează a se realiza un studiu complex asupra funcționalității sistemului care stă la baza evaluării și reparării prejudiciului ecologic în scopul identificării deficiențelor, dar și a unor eventuale soluții ce urmează a fi considerate și aplicate în procesul de revizuire a cadrului normativ în domeniu. Pentru aceasta, ne-am propus înainte de toate să evidențiem anumite direcții de cercetare a problemei pe care le prezentăm în următoarea ordine: definirea noțiunii de

„prejudiciu ecologic” în doctrina și legislația Republicii Moldova și a altor state; calitatea reglementărilor și politicilor actuale ce stau la baza asigurării exercițiului juridic de evaluare și reparare a prejudiciului ecologic; caracteristica evoluției în definirea noțiunii de prejudiciu ecologic; posibile efecte juridice ale delimitării între dauna de mediu și prejudiciul ecologic care vor constitui temeiul declanșării a două regimuri diferite de răspundere; esența categoriilor de prejudicii care determină întinderea reparației; modalitățile de evaluare a prejudiciului ecologic; particularitățile desemnării responsabilului pentru prejudiciul ecologic; principiile, condițiile și modalitățile reparării prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul lucrării de față se evidențiază prin modul de examinare complexă a funcționalității cadrului juridic aplicabil reparării prejudiciului ecologic, identificarea cauzelor ce au determinat modul defectuos de interpretare și aplicare a normelor vizate, precum și examinarea eventualului impact al soluțiilor propuse și concretizate în noua configurare a regimul răspunderii pentru asemenea categorii de prejudicii.

Obiectivele trasate sunt strict corelate și destinate realizării scopului urmărit care etapizează studiul pe direcții expuse în consecutivitatea ce urmează:

§ urmărirea prin studiul realizat a evoluției în definiție și cercetare a fenomenului „prejudiciu ecologic”;

§ clarificarea sensului și relevanței textului ce definește noțiunea de prejudiciu ecologic;

§ concretizarea direcției de acțiune și a victimei vătămarilor aduse prin degradarea factorilor de mediu;

§ analiza structurii și funcționalității cadrului juridic existent în materia evaluării și reparării prejudiciului ecologic;

§ identificarea cauzelor ce determină particularitățile evaluării prejudiciului ecologic;

§ examinarea perspectivelor aplicării unor noi procedee și tactici de identificare și desemnare a responsabilului pentru repararea prejudiciului;

§ analiza regimului răspunderii aplicabile reparării prejudiciului ecologic;

§ examinarea compatibilității principiilor sugerate a fi aplicate la fundamentarea unui regim specific de răspundere pentru prejudiciul ecologic;

§ stabilirea categoriilor de subiecți și a ordinii de exercitare a dreptului la acțiune în repararea acestor categorii de prejudicii;

§ examinarea posibilității de extindere a termenului de exercitare a dreptului la repararea prejudiciului ecologic pe calea acțiunii în justiție;

§ studierea eficienței și aplicabilității practice a modalităților de reparare a prejudiciului ecologic.

Toate aceste obiective au ca finalitate formularea unei viziuni clare asupra problemelor ce stau în calea normelor destinate să garanteze prin aplicare repunerea persoanei în situația anterioară producerii unui prejudiciu ecologic care va permite identificarea unor soluții optime și capabile să răspundă necesităților timpului.

Metodologia cercetării științifice. La realizarea studiului au fost utilizate cele mai cunoscute și eficiente metode de cercetare științifică, cum ar fi: *metoda istorică* (aplicată în compartimentul studierii evoluției în definiție, cercetare și reglementare a modului de reparare a prejudiciului ecologic), *metoda comparativă* (indispensabilă fiind oricărui studiu științific, a fost utilizată pe larg în abordarea aspectului comparativ între diferite viziuni ale autorilor preocupați de domeniu, dar și a reglementărilor specifice altor state în materia reparării prejudiciului ecologic, cum ar fi: România, Franța, Germania, Federația rusă), *metoda sistemică* (utilizată în procesul cercetării de ansamblu prin corelarea normelor ce aparțin diferitor instituții juridice sau sisteme de aplicare), *metoda prospectivă* (studiază gradul de aplicabilitate și funcționalitate a noului regim juridic ce va asigura repararea prejudiciului ecologic, propus spre implementare și oficializare juridică). Suportul teoretic-normativ al lucrării realizate se constituie din actele

normative și legislative ale Republicii Moldova și a altor state, literatura juridică autohtonă, precum și lucrările elaborate de autori din România, Franța și Federația Rusă.

Noutatea și originalitatea științifică. Finalitatea cercetării realizate exprimă o distinctă și nouă viziune asupra modului de abordare și configurare a regimului răspunderii pentru prejudiciul ecologic. Elementele de noutate științifică se concretizează în conținutul recomandărilor elaborate și privesc direcții concrete, cum ar fi:

§ delimitarea sub aspect conceptual a daunei de mediu de prejudiciu ecologic;

§ fundamentarea științifică a ideii consacării unor noi tipuri de prejudicii ecologice: *prejudiciul de salvare, prejudiciul de dezvoltare, pierderea unei șanse de a obține un avantaj;*

§ identificarea unor noi modalități de evaluare a prejudiciului ecologic;

§ consacarea și aplicarea unor noi principii în materia reparării prejudiciului ecologic: *principiul precauției, principiul reparării prompte;*

§ identificarea unor mecanisme de responsabilizare a subiectului în faza anterioară producerii prejudiciului ecologic;

§ constituirea bazei științifice necesară elaborării proiectelor Legii privind răspunderea pentru dauna adusă mediului și a Legii cu privire la asigurarea obligatorie pentru răspundere de mediu;

§ delimitarea și fundamentarea regimurilor distincte de răspundere aplicabile reparării daunei de mediu și a prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale.

Problema științifică importantă soluționată constă în identificarea unor soluții viabile care vor contribui la:

§ excluderea divergențelor identificate în textul ce definește noțiunea de prejudiciu ecologic, iar pe această cale sunt clarificate direcțiile de acțiune și respectiv victima vătămărilor aduse prin activități cu impact asupra mediului, a regimurilor distincte și specifice de răspundere pentru asemenea categorii de prejudicii;

§ se soluționează problema compatibilității și interferenței unor principii proprii răspunderii de mediu cu cele ale răspunderii civile delictuale;

§ se argumentează posibilitatea și garanția că nu va genera efecte negative intervenția prin care s-ar opera unele modificări în plan conceptual și aplicativ asupra condițiilor ce întemeiază dreptul la acțiune în justiție pentru repararea prejudiciului ecologic;

§ se argumentează științific avansarea ideii de obiectivizare a răspunderii de mediu, dar și a celei civile delictuale, chiar cu depășirea unor limite ale tradiționalismului în reglementare în schimbul garantării unei reparări juste și pe principii echitabile a prejudiciului ecologic.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Sub aspect teoretic, lucrarea de față generalizează problematica, cauzele și consecințele cadrului defectuos de reglementare, dar și concepția atribuită inițial regimului juridic aplicabil reparării prejudiciului ecologic. În cele din urmă, prin detașarea de la tradiționalismul cu care a fost tratat până nu de mult subiectul în discuție, s-a reușit într-o manieră destul de relevantă, credem noi, prezentarea și examinarea unei noi concepții în ce privește modul de reparare a categoriilor de prejudicii vizate, mult mai fiabilă și adaptată exigențelor impuse de actualitatea năzuințelor civilizaționale. La nivel aplicativ, rezultatele studiului ce se concretizează în textul recomandărilor elaborate, constituie reale soluții, cu perspectivă de a se regăsi în conținutul legilor ce urmează a fi aplicate și care vor conferi temei juridic acțiunii în repararea prejudiciului ecologic. Drept urmare, la nivel jurisprudencțial, instanțele vor dispune de reglementări clare și destul de relevante prin aplicarea cărora vor putea motiva decizia adoptată în vederea acordării despăgubirii în condiții echitabile.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate în cadrul ședinței Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare”, precum și în cadrul Seminarului Științific de profil al AȘM.

Unele idei, argumente și recomandări pe marginea subiectului cercetat se regăsesc în conținutul articolelor discutate în cadrul conferinței științifico-practice de nivel național

(Perpetua misiune a administrației publice de a fi în serviciul societății, 12-13 octombrie 2012 și a conferințelor internaționale, Criminalitatea în spațiul UE și CSI: Evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere, 12-13 iunie 2012; Probleme actuale privind protecția și securitatea persoanelor implicate în procesul penal” martie 2013), precum și cele publicate în Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel mare”, Caietul Științific al Institutului de Științe Administrative din Republica Moldova, revista „Legea și viața”, „Jurnal juridic național”.

Publicații la tema tezei - 15 (4 comunicări în cadrul conferințelor științifice, 10 articole în reviste științifice și un manual de dreptul mediului).

Volumul și structura lucrării. În volum total de 180 de pagini, modul de structurare a lucrării este condiționat de scopul urmărit și consecutivitate logică a examinării impuse de obiectivele prestabilite. În acest sens, lucrarea se prezintă în următoarele compartimente: adnotare, lista abrevierilor și cuvintele-cheie, introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie.

Cuvintele-cheie: poluare, dauna de mediu, prejudiciu ecologic, evaluarea prejudiciului, repararea prejudiciului, răspundere de mediu, răspundere civilă delictuală, factori de mediu, funcție ecologică, patrimoniu.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea conține argumente ale actualității, noutății științifice, importanței teoretice și valorii aplicative a rezultatelor obținute prin cercetare. Aici sunt relevate obiectivele, scopul și metodologia cercetării, precum și problema științifică de importanță majoră soluționată.

Capitolul 1, intitulat: “Analiza doctrinei și legislației în domeniul reparării prejudiciului ecologic.”, conține studiu asupra modului de definire a noțiunii de „prejudiciu ecologic” care scoate în evidență principalele probleme identificate în planul abordărilor doctrinare, dar și în conținutul legilor ce formează cadrul juridic aplicabil evaluării și reparării prejudiciului ecologic. Tot aici se realizează analiza sub aspect comparat cu legislația altor state a regimului răspunderii pentru categoria prejudiciilor vizate.

În subiectul 1.1., „Definirea noțiunii de „prejudiciu ecologic în doctrina și legislația Republicii Moldova și a altor state”, se realizează un studiu amplu asupra evoluției și consecutivității abordărilor doctrinare a noțiunii de „prejudiciu ecologic” și, în general, a modului de reparare a daunei aduse mediului, precum și a prejudiciul adus pe această cale persoanei și bunurilor sale. Analizate fiind în acest capitol spectrul larg de opinii și intitulări a noțiunii ce descrie vătămările aduse mediului, iar pe cale de consecință persoanei și bunurilor sale se constată o neclaritate de ordin terminologic atunci când prejudiciul este numit și daună ecologică. Confuzia, de fapt, persistă și în materie de identificare a victimei vătămărilor aduse factorilor de mediu în condițiile în care unii autori susțin că victimă este doar mediul, iar alții afirmă că numai persoana în calitate de subiect de drept are statutul de victimă a prejudiciului ecologic.

În aceste împrejurări, ținând cont și de faptul că paternitatea noțiunii de “prejudiciu ecologic” a fost confirmată de doctrina franceză încă în anul 1968, subiectul de față se impune prin cercetarea care începe cu consultarea opiniilor unor autori francezi în partea ce se referă la subiecții cu statut de victimă a prejudiciului ecologic. Deci, suspectând o atitudine antropocentristă a autorilor francezi în persona lui **M. Despax** și **R. Gouilloud** se constată că, în viziunea lor, victima prejudiciului ecologic este omul, prejudiciul fiind adus indirect prin intermediul mediului degradat. În același timp, un alt grup de autori, cum ar fi: **M. Prieur, P. Girod, M. Caballero**, care scot în evidență un fel de „ecocentrism”, susțin că victima prejudiciului ecologic este mediul.

Finalitatea studiului realizat prin examinarea opiniilor împărtășite de doctrina românească, indică faptul că aici se optează aproape în unanimitate pentru definirea noțiunii de prejudiciu ecologic cu atribuire mediului, persoanei și bunurilor sale a calității de victimă a degradărilor mediului în care trăiesc. Viziunea respectivă este exprimată în lucrările elaborate de autorii români **M. Duțu, E. Lupan, Gh. Durac, D. Marinescu, D. Anghel**.

Continuitatea studiului se impune prin examinarea sub aspect comparat a esenței și relevanței noțiunilor atribuite fenomenului în discuție de marii doctrinari ruși printre care menționăm pe **A. Galicenko** care, prin modul deosebit de definire, sugerează distincția între dauna adusă factorilor de mediu de cea adusă persoanei, odată ce propune definirea noțiunii de daună ecologică *în sens restrâns* și *în sens larg*. O contribuție importantă în definirea și caracterizarea daunei ecologice se identifică prin conținutul lucrărilor semnate de **M. Brinciuk** care scoate în evidență consecutivitatea efectelor și a legăturii dintre dauna adusă mediului și cea adusă sănătății și patrimoniului persoanei. Deși deschid calea unor discuții și critici interminabile, noțiunile daunei ecologice care conțin o enumerare exagerată și inutilă a elementelor de mediu afectate, totuși se fac remarcați și autorii ruși, ca **B. Erofeev** și **V. Rešetnikov** ce ne determină la inițierea unor noi dezbateri și studii cu caracter științific.

O contribuție relevantă în literatura juridică de specialitate a Republicii Moldova în vederea definirii noțiunii de prejudiciu ecologic o au autorii **I. Trofimov, P. Zamfir, V. Vlaicu** Calea spre identificarea soluției ce ar exclude controversa care apare de fiecare dată în procesul

definirii prejudiciului ecologic, pare a fi descoperită de către autorul **I. Trofimov** care menționează în lucrarea sa de doctorat [2, p. 47] că prin **dauna ecologică** s-ar putea înțelege acea daună cauzată mediului, exprimată prin poluare sau utilizare excesivă a factorilor de mediu – *dauna de mediu*, pasibilă de a aduce daună patrimoniului persoanei sau persoanei nemijlocit (sănătății sau vieții), precum și dauna care este cauzată omului sau patrimoniului său drept rezultat al daunei de mediu – *dauna civilă*. Această din urmă idee, dar și altele exprimate recent în literatura franceză de specialitate, precum și cea română, indică la oportunitatea delimitării între dauna adusă mediului și prejudiciul adus persoanei și bunurilor sale, acesta din urmă fiind considerat tot ecologic, deoarece are ca sursă degradarea mediului, iar repararea sa trebuie realizată pe aceleași căi. Dificultatea realizării acestei misiuni, credem noi, are la bază sinonimia lingvistică a termenilor de „daună” și „prejudiciu” care din perspectiva semanticii juridice, de multe ori îmbracă sensuri diferite, mai ales în materie de mediu, constatare argumentată în capitolul II al lucrării.

Prin conținutul subiectului 1.2., „Reglementări și politici actuale cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic”, se încearcă a evidenția principalele curențe ale cadrului normativ ce pretinde să asigure realizarea exercițiului juridic privind repararea prejudiciului ecologic în condiții echitabile. În acest sens, sub aspectul reglementărilor în domeniu, se constată o neclaritate și totodată o insuficiență de norme care ar asigura repararea eficientă a prejudiciului ecologic produs în diferite circumstanțe și de diferite categorii de subiecți. Aceasta se deduce din „împrumutul de norme” de la ramura dreptului civil ori de câte ori se cere repararea unui prejudiciu ecologic, norme care au fost elaborate cu o altă destinație, accentul fiind pus pe apărarea unor interese private, pe când dauna adusă factorilor de mediu privește lezarea unui interes public. Cu această ocazie, se recurge la examinarea cadrului legislativ al altor state în compartimentul reglementărilor ce stabilesc modul de reparare a categoriilor de prejudicii vizate unde se observă că cadrul juridic în domeniu conține legi specifice care fundamentează un regim de răspundere pentru daunele aduse exclusiv mediului, distinct de cel al reparării prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale.

Analiza în subiectul de față a politicilor de mediu adoptate și implementate până nu demult în Republica Moldova permite a se constata că acestea se limitează doar la aspectul preventiv al daunei ce poate fi adusă mediului, fără să conțină și unele strategii și planuri de acțiune pe domenii aparte care să stea la baza elaborării unui cadru legislativ consecvent în materia reparării prejudiciului ecologic cauzat sau admis chiar în mod involuntar.

Studiul realizat în capitolul întâi asupra situației existente în materia reparării prejudiciului ecologic, care este unul specific, permite, de fapt, relevarea principalelor deficiențe de funcționare, interpretare și aplicare a mecanismului juridic responsabil de acest domeniu, dar și a direcțiilor de cercetare, sarcinilor și obiectivelor ce urmează a fi realizate prin elaborare lucrării de față.

Capitolul 2, “Abordarea conceptului de prejudiciu ecologic în contextul particularităților de evaluare și reparare” clarifică la nivel conceptual unele aspecte ce privesc definirea noțiunilor specifice domeniului, clasificarea și evidențierea unor noi tipuri de prejudicii, precum și a unor modalități de evaluare a prejudiciului ecologic.

În subiectul 2.1., Noțiunea de „prejudiciu ecologic”, conștientizând faptul că literatura de specialitate oferă o definiție prejudiciului ecologic, considerăm că în contextul în care ne propunem identificarea unor soluții pe care ulterior să le punem la baza perfecționării cadrului juridic aplicabil în domeniu, este necesar a identifica noi direcții, prin urmare, noi elemente care să stea la baza definirii noțiunii vizate. Spunem aceasta, accentuând că începutul oricărei cercetări trebuie să definească fenomenul cercetat în scopul conferirii unei noi concepții, care de fapt se impune odată cu diversificarea necesităților timpului și a evoluției în reglementare

Pe această cale, **în compartimentul 2.1.1, „Caracteristica evoluției în definirea noțiunii de prejudiciu ecologic”,** insistăm asupra analizei înțelesului textului prin care a fost definită

până nu demult noțiunea atribuită prejudiciu ecologic, cu perspectiva de a identifica noi elemente care să stea la baza definirii și conceptualizării fenomenului vizat, ținând cont de cerințele evolutive ale timpului, dar și de specificul manifestărilor și influențelor negative ale consecințelor descrise.

*În subiectul următor, 2.1.2., „Conceptul delimitării daunei de mediu de prejudiciul ecologic”, se realizează și se argumentează științific oportunitatea delimitării între dauna de mediu și prejudiciul ecologic ca soluție pentru excluderea divergențelor în definire și reglementare identificate în capitolul anterior, dar și din perspectiva încorporării lor ulterioare în regimuri diferite de răspundere. Deși examinată doar sub aspect teoretic, ideea delimitării daunei de mediu de prejudiciul ecologic își găsește argumentele în afirmațiile și constatările marilor doctrinari ai domeniului, în textul lucrărilor științifice, în conținutul legislației comunitare, care a luat amploare în ultimii ani și urmează a fi examinată cu minuțiozitate din perspectiva adaptării și pregătirii ulterioare către o consacrare legislativă la nivel național. Ajungem la această concluzie nu din întâmplare sau o ușuratică și simplistă abordare a problemei, ci din raționamente pe care doctrina încearcă a le scoate la rampă de aproape un deceniu. Încă prin anul 1996 autorul român Mircea Duțu afirma că *modificarea unui echilibru nu este în mod necesar o sursă de prejudiciu: poate fi vorba de o situație tranzitorie, prealabilă formării unui nou echilibru. Prejudiciul ecologic presupune o atingere care lasă sechele de durată, permanente chiar* [4, p. 140]. Într-adevăr, vătămarea unei componente a mediului are ca efect o schimbare negativă, un dezechilibru al întregului ecosistem din care face parte, dar care se poate restabili, echilibrul într-o perioadă scurtă de timp, fără intervenția omului chiar. Uneori, acesta nici nu poate fi observat, iar și dacă este sesizat nu se poate stabili întinderea și gradul de influență asupra omului. Anume această situație, doctrina încearcă a o califica drept **daună de mediu** ce constă din atingerile aduse mediului și care deschide dreptul la acțiune în justiție, chiar și în plan reparatoriu, până ca aceasta să se transforme în consecințe de durată sau permanente, care de obicei sunt consecințe resimțite de om ca fiindă ce interacționează direct cu bunurile de mediu afectate. Aceste din urmă consecințe ale daunei de mediu repercutate în direcția omului și bunurilor sale sunt calificate drept **prejudicii ecologice**, atâta timp cât ele constituie efectul cuantificabil în cost al daunei de mediu, așa cum, de fapt, este și definit prejudiciul ecologic în legislația României.*

Cu atât mai mult, raționamentul ce stă la baza tezei înaintate, reiese din însăși natura formării prejudiciului ecologic. Acesta reprezintă consecința afectării funcției ecologice a bunului de mediu ce aparține particularului, dar și sănătatea sa nemijlocit, odată ce se expune în primul rând el pericolului de a se îmbolnăvi (va inhala substanțele chimice din terenul unde își are amplasată locuința, va cultiva și consuma culturi agricole din solul infectat, etc.), dar și de a fi lipsit de unele avantaje ce puteau fi generate pe viitor de către bunul său de mediu afectat. Prin urmare, se constată că prejudiciul ecologic are în componența sa și o daună de mediu, odată ce se afectează funcția ecologică a bunului de mediu ce aparține particularului. Din aceste considerente, prejudiciul suferit nemijlocit de către persoană din cauza degradării calității bunului său de mediu (teren agricol, pădure, iaz) se califică drept unul ecologic. Drept argumentare a tezei susținute, spunem că pe lângă consecințele de ordin material (pierderea bonității solului, producției agricole, forestiere sau piscicole, venitul ratat, daună asupra sănătății) și moral, specifice doar prejudiciului civil, se mai adaugă și consecințele cu caracter ecologic. Prejudiciul în acest caz nu este unul pur civil, ordinar, ci unul ecologic, atâta timp cât implică și o consecință de ordin ecologic, de aceea trebuie de reparat prin aplicarea normelor ce aparțin răspunderii civile și celei de mediu în mod combinat în cadrul unui regim de răspundere specific. Adică, pentru repararea eficientă și deplină a prejudiciului ecologic trebuie să se aplice reguli și principii ale răspunderii de mediu, odată ce în componența acestuia se află și dauna asupra mediului (funcția ecologică a bunului afectat). În caz contrar, prejudiciul respectiv, nefiind considerat unul ecologic va fi lipsit de șansa de a fi reparat pe deplin și eficient, deoarece nu va

exista temei în aplicarea unor principii ale răspunderii de mediu, cum ar fi: principiul „poluatorul plătește”, principiul precauției, principiul răspunderii fără vinovăție.

Într-o consolidare a poziției exprimate sunt aduse următoarele argumente:

1. În conținutul Legii Republicii Moldova nr. 1515/1993, în art. 91 sintagma „**daună**” și „**prejudiciu**” sunt utilizate separat. Prin urmare, norma în cauză menționează că *persoanele fizice și juridice sunt obligate a recupera daunele și prejudiciile produse prin încălcarea prezentei legi în modul și mărimile stabilite de legislația în vigoare*. Tot astfel este intitulat și art. 16 din Legea cu privire la apa potabilă: „*Repararea prejudiciilor și a daunelor*”, unde prin conținutul alin. 1 se angajează răspunderea pentru **prejudiciul adus sănătății ca urmare a consumului de apă din sistemele de alimentare cu apă potabilă**, iar în alin. 2 este încriminată fapta pentru **dauna cauzată sistemelor de alimentare cu apă potabilă**. De asemenea, în art. 30 lit. g) din Legea 1515/1993, se garantează dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor organizații, partide, mișcări, asociații, autorităților pentru mediu, administrative sau judecătorești pentru a sista acțiunile care aduc **daune mediului**, indiferent dacă agenții economici vor fi sau nu prejudiciați în mod direct, iar potrivit lit. h) a aceleiași norme se garantează dreptul la despăgubire pentru **prejudiciul** suferit ca urmare a poluării sau a altor acțiuni de afectare a mediului, precum și pentru prejudiciul adus sănătății oamenilor.

2. În literatura franceză [12, p. 89-111] și cea română [8, p. 123] de specialitate, o poziție doctrinară din ce în ce mai importantă se pronunță pentru a distinge între *daună* și *prejudiciu* și a le vedea ca două noțiuni diferite, chiar cu regiuni juridice specifice. Ea se întemeiază pe o moștenire a dreptului roman, în care întâlnim termenul de *damnum* care însemna simpla leziune și care dădea dreptul la repararea consecințelor pecuniare ale atingerii fără ca aceasta să fie încă desemnată prin *praejudicium*. Dauna reprezintă astfel leziunea primară, iar prejudiciul consecințele sale, prima nu este echivalentul, ci cauza secundului. Există, deci un raport cronologic: dauna precede în mod necesar prejudiciul. Nu poate exista prejudiciul fără daună, dar în sens invers e posibil. Într-o altă lucrare [7, p. 85] a Profesorului M. Duțu se afirmă că definiția *daunei ecologice* nu trebuie să fie confundată cu cea a *prejudiciului ecologic*, chiar dacă noțiunile sunt foarte apropiate. Prima este un fapt obiectiv, în timp ce secundul, invers, presupune o subiectivizare a daunei; este dauna astfel suportată de un subiect de drept care cere repararea atingerii care i-a fost adusă. Cu alte cuvinte, dacă în cazul daunei asupra mediului, nefiind identificat un subiect sau grup de subiecți ce au avut nemijlocit de suferit, aceasta mai fiind numită și „daună colectivă”, autoritățile de mediu din oficiu sau la sesizarea și insistența oricărei persoane în limitele art. 37 din Constituție și art. 30 lit. g) din Legea 1515/1993, vor sista activitatea generatoare de daune și, după caz, vor cere înlăturarea consecințelor dăunătoare, care încă nu s-au transformat în prejudicii. Tot autoritățile de mediu vor cere repararea prejudiciului ecologic colectiv generat de dauna de mediu în temeiul legislației civile deopotrivă cu cea a legislației de mediu. În cazul în care dauna de mediu a generat consecințe la adresa persoanei (afectarea sănătății, infectarea solului, obiectivului acvatic amplasat pe terenul ei proprietate privată, ratarea venitului ca urmare a poluării etc.) aceasta va cere în justiție repararea prejudiciului ecologic suferit, prin urmare, fiind cuantificabile efectele daunei (prejudiciu ecologic), dar și subiectul ce le-a suportat. De altfel, se cere o delimitare și între poluare ce se echivalează cu un dezechilibru ecologic, daună de mediu și prejudiciu ecologic. Drept exemplu, vom prezenta o situație care va face clară, sperăm noi, consecutivitatea evenimentelor, faptelor și consecințelor ce urmează a fi calificate diferit. Aruncarea deșeurilor într-un iaz proprietate publică, acțiune în urma căreia se va modifica culoare, compoziția apei neesențial, fiind posibilă a fi utilizată fără a crea careva consecințe, se va considera **poluare** (dezechilibru ecologic). Aceasta fiind posibilă de remediere fără intervenția omului chiar, în mod natural, dar care deschide dreptul la acțiune contravențională sau penală față de cel ce a cauzat-o. În cazul în care poluarea respectivă nu poate fi remediată în mod natural și prezintă un risc iminent pentru alte ecosisteme naturale legate de cel acvatic, pentru viața și sănătatea organismelor vii, limitează

posibilitatea exercitării folosinței componente în cauză, se consideră deja *daună de mediu*. Dacă din cauza poluării ce a generat în daună de mediu vor avea de suferit persoanele (se vor infecta în urma scăldatului de anumite maladii cutanate, digestive, le vor muri animalele domestice în urma adăpării din obiectivul acvatic poluat, vor suferi prin aceasta un prejudiciu moral, venit ratat, cheltuieli descrise de art. 14 alin. 2 CC ce definește noțiunea de prejudiciu), acestea vor avea dreptul la acțiune în repararea *prejudiciului ecologic* în temeiul art. 14 alin. 2, art. 1389 CC, invocând în acest sens lezarea unui interes personal. Dacă ca urmare a poluării, vor muri peștii sau animale sălbatice ce s-au alimentat din acel obiectiv acvatic, acesta va fi calificat drept *prejudiciu ecologic adus satului*. Drept la acțiune în repararea prejudiciului ecologic în acest caz îl vor avea autoritățile statului.

3. Actualmente, și în literatura civilă de specialitate se încearcă a pune bazele unei delimitări conceptuale la nivel doctrinar, între noțiunea de „*pagubă*”, „*daună*” și „*prejudiciu*”.

Astfel, în doctrină [22] se propune ca termenul de „*pagubă*”, respectiv, „*daună*” să fie folosit doar pentru consecințele civile negative, de natură materială, rezultate din fapte sau acte juridice de orice fel, care se vor repara în bani sau în natură după caz. Termenul de „*prejudiciu*” exprimă vătămări sau alte consecințe lezionare civile, de natură materială, morală sau mixtă, atât în plan fizic, dar și psihic.

4. Având în vedere că dauna adusă mediului reprezintă leziunea primară a unui factor de mediu (ce aparține colectivității) prin care se afectează, de regulă, un interes public, aceasta nu este identică cu noțiunea de prejudiciu care în raport cu leziunea primară adusă mediului (dauna de mediu) reprezintă consecința acesteia care, de obicei, sunt resimțite de persoană ca ființă care în mod necesar interacționează cu mediul ei de existență. Prin urmare, dauna este cauza prejudiciului ce constă în lezarea unui interes privat, definit de legislația civilă (art. 14 alin. 2) care reglementează, de fapt, și ordinea reparării sale (art. 1398 CC). Această poziție este susținută și de autorii care afirmă că noțiunea (conceptul) de prejudiciul ecologic este legată de proprietate, a cărei valoare economică este determinată [1, p. 12].

În acest context, încercând a fi adaptate pe rând noțiunile „daună de mediu”, iar ulterior „prejudiciu ecologic” la noțiunea de „prejudiciu civil” expusă în legislația civilă, se constată că prima (dauna de mediu) nu coincide nici din punct de vedere semantic și nici din punct de vedere al caracterelor sale cu noțiunea de prejudiciu civil, cel puțin din trei considerente:

§ dauna de mediu (dauna adusă mediului) nu poate fi restabilită în natură în forma și în conținutul avut până la degradare ca în cazul prejudiciului civil (ex: deteriorarea unui automobil), aceasta poate doar să fie compensată pecuniar;

§ sintagma „*pierderea sau deteriorarea bunurilor sale*” identificată în conținutul noțiunii „prejudiciu civil” nu poate fi atribuită și noțiunii „daună de mediu”, deoarece mediul ca victimă constituie patrimoniul comun al umanității, prin urmare, unele bunurile de mediu nu se individualizează și în consecință nu aparțin particularilor. În acest context, factorii de mediu nu constituie bunurile sale;

§ restabilirea beneficiului (în sensul venitului ratat) neobținut nu este caracteristică sub nici o formă daunei de mediu, deoarece funcția principală a componentelor mediului nu constituie generarea unor beneficii materiale în favoarea persoanei, ci menținerea unui echilibru ecologic necesar existenței sale.

5. Se aduc unele dovezi în argumentarea distincției între *dauna de mediu* și *prejudiciul ecologic* prin examinarea criteriilor de delimitare între acestea în funcție de:

- § victima daunelor cauzate prin acte de poluare;
- § interesul lezat;
- § daunele-interese ce urmează a fi considerate în procesul de evaluare;
- § posibilitatea negocierii asupra cuantumului despăgubirii;
- § condiția manifestării în raport cu prejudiciul civil;
- § conținutul patrimonial;

- § subiectul titular al dreptului patrimonial de mediu;
- § momentul constatării;
- § regimul juridic aplicabil în materie de reparare.

Ulterior delimitării operate, sunt prezentate noțiunile „dauna de mediu” și „prejudiciu ecologic” în următorul text:

***Daună de mediu** - vătămare directă a factorilor de mediu (biotici, abiotici) ce influențează negativ asupra echilibrului ecologic independent de repercusiunile asupra patrimoniului și sănătății persoanei privită individual.*

***Prejudiciu ecologic** - consecință a daunei de mediu îndreptată asupra sănătății persoanei și bunurilor sale ce se concretizează în diminuarea valorii patrimoniale, estetice și de agrement ale bunului de mediu afectat direct sau prin intermediul mediului degradat.*

Prin conținutul subiectului 2.2. „**Consacrarea diferitor tipuri de prejudicii ecologice prin prisma specificității ce le caracterizează**” se realizează o clasificare a prejudiciului ecologic în diferite categorii, determinate de particularitățile sale, după care se evidențiază unele noi tipuri de prejudicii ce urmează a fi consacrate legislativ și considerate la determinarea întinderii reparației. Prin urmare, se argumentează oportunitatea consacrării legislative a noilor tipuri de prejudicii ecologice, cum ar fi:

§ prejudiciul de salvare – constă din cheltuielile suportate de persoană în legătură cu prevenirea și evitarea unui eventual prejudiciu ecologic. În literatura de specialitate se afirmă în acest sens că colaboratorul ocazional și spontan al unei acțiuni de luptă contra poluării, în cazul de față persoana, bunurile căreia sunt amenințate cu un prejudiciu, poate fi indemnizat de autorul daunei, dacă acesta a intervenit în mod util, chiar dacă poluarea presupusă nu s-a materializat, pentru că „o amenințare gravă și iminentă de poluare” echivalează cu poluarea însăși [17, p. 38]. Într-adevăr, acțiunile întreprinse de persoana care conștientizează iminența unui prejudiciu la adresa ei, de multe ori solicită cheltuieli care urmează a fi puse pe seama celui care prin activitatea sa creează un risc iminent de poluare, sub forma prejudiciului patrimonial. Or, în cazul în care persoana ce desfășoară o activitate cu impact asupra mediului, prin urmare creează un risc pentru ceilalți, devine responsabilă de a întreprinde anumite măsuri de izolare, preîntâmpinare a eventualelor daune ce vor afecta mediul, iar prin urmare persoanele și bunurile acestora prin activitatea sa. În cazul în care acesta nu întreprinde măsurile ce se cuvin în acest sens, subiectul care se consideră amenințat de eventualitatea suportării unor consecințe are tot dreptul să întreprindă din contul său anumite lucrări de prevenire în locul persoanei ce avea această obligație odată cu inițierea activității generatoare de risc.

§ prejudiciul de dezvoltare - exprimă consecințele punerii în pericol a altuia odată cu inițierea și desfășurarea activităților ce generează un risc sau o amenințare iminentă cu un prejudiciu. În acest compartiment se face referire la autorii [17, p. 39], care consideră că responsabilitatea sistemului trebuie să fie suportată de cei a căror activitate generează riscurile. Orice persoană care participă la crearea unui risc trebuie să-și asume consecințele. Prin urmare, chiar dacă în momentul desfășurării unor activități cu impact asupra mediului nu va fi detectat un prejudiciu ecologic, cel care beneficiază de pe urma acestor activități vor fi ținut la plata unor despăgubiri pentru riscul la care sunt expuși subiecții care nu desfășoară asemenea activități (responsabilitate obiectivă), dar în anumite împrejurări neimputabile lor, suportă consecințele ulterioare (prejudicii) ale unei eventuale daune aduse mediului. O atare jurisprudență ar putea pregăti promovarea unei răspunderi pentru punerea în pericol a altuia, prin crearea unui risc nou, gestionat, pe care unii îl prezintă ca un nou fapt generator [8, p. 433].

§ pierderea unei șanse - element al prejudiciului ce constă în lipsirea persoanei de posibilitatea de a beneficia de realizarea unui eveniment favorabil obținerii unui avantaj. Contrar unor opinii ce se rotesc în jurul ideii că avantajul eventual nu este considerat unul cert [23, p. 163], se consideră că lipsirea persoanei de anumite bunuri, dar și de șansa obținerii unor avantaje de natură economică și ecologică (șansa de a inspira aer curat, de a trăi în condiții

salubre, de a pescui, de a cultiva anumite specii de plante) în cazul în care dauna nu se producea, urmează a fi inclusă în cuantumul prejudiciului ecologic în scopul unei indemnizări adecvate și echitabile, chiar dacă acest beneficiu este unul eventual și incert. În condițiile în care prejudiciul ecologic comportă anumite specificități de manifestare, detectare și evaluare, pentru garantarea unei reparări adecvate și echitabile, astăzi nu mai este nevoie de certitudine, intervenția se impune chiar din momentul sesizării primelor simptome. De aceeași părere sunt și autorii [9, p. 26] care susțin că admiterea și promovarea acestei teorii în materia răspunderii privind dauna ecologică ar profita mai ales victima unei vătămări corporale de mediu, cauzată de exemplu, de inhalarea sau de ingestia unei substanțe toxice produse de unități industriale, precum azbestul sau dioxina. Nu se va mai vorbi în aceste cazuri „de pierderea unei șanse de vindecare ori supraviețuire”, ci de „*pierderea unei șanse de a nu se îmbolnăvi*”.

În subiectul de față, sub aspectul corectitudinii semantice este avansată ideea substituirii în expresie a sintagmei de „*venit ratat*” cu cea de „*beneficiu nerealizat*”, considerându-se că elementele naturii au destinația de a genera beneficii sociale, de sănătate și agrement, *beneficii* ce nu se confundă cu *venitul* care este o noțiune improprie materiei de mediu și mai degrabă specifică altor domenii (dreptului civil, fiscal, financiar, comercial).

În conținutul paragrafului 2.3., „*Particularitățile evaluării prejudiciului ecologic*” sunt evidențiate particularitățile evaluării prejudiciului ecologic și lacunele metodelor existente de evaluare, dar și analiza teoretică a eventualelor propuneri de perfecționare a cadrului juridic în domeniu. Studiului inițiat în direcția estimării funcționalității mecanismului de evaluare a prejudiciului ecologic începe cu identificarea principalelor cauze și condiții ce determină ineficiența acestuia și continuă cu analiza unor eventuale soluții și metode mult inspirate în materia evaluării acestor categorii de prejudicii. În ordinea respectivă, se propune ca pe lângă taxele stabilite în vederea cuantificării prejudiciului adus resurselor regnului animal să fie elaborate unele metodici distincte care pornind de la sistemul forfetar de evaluare să includă și alte costuri specifice și necesare reintroducerii în mediul natural a speciilor dispărute sau chiar alte costuri pe care urmează să le suporte autoritățile în anumite cazuri particulare.

În acest sens, se au în vedere următoarele costuri pe care le-a suportat victima sau urmează să le suporte în legătură cu restabilirea dreptului încălcat:

- § costul bunurilor de care a fost lipsit cel prejudiciat (prejudiciul efectiv);
- § beneficiul neobținut (venitul ratat);
- § cheltuielile suportate în legătură cu evitarea prejudiciului (prejudiciul de salvare);
- § cheltuielile suportate în legătură cu limitarea (izolarea) prejudiciului;
- § costurile de refacere a componentelor de mediu afectate;
- § cheltuielile necesare restabilirii sănătății fizice sau psihice la stabilirea mărimii cărora se va ține cont de gradul pierderii capacității de muncă, cheltuieli pentru îngrijirea persoanei, cheltuieli în legătură cu schimbarea locului de trai, etc. [24, p. 123-124];
- § echivalentul bănesc necesar consolării persoanei în cazul pierderii șansei de a obține un avantaj.

În subiectul dat se încearcă a argumenta la nivel conceptual implementarea unei metode de **evaluare economică** a prejudiciului ecologic, necunoscută încă sistemului nostru de evaluare și care constă în crearea unei unități economice (piață) distinctă după structura și funcționalitatea sa în care factorii de mediu să-și găsească un echivalent pecuniar pentru ca mai apoi să devină ușor evaluabili în cazul prejudicierii lor. În cadrul acestui sistem de evaluare urmează să-și găsească aplicabilitatea și alte două metode de evaluare a daunei de mediu, cum ar fi:

Metoda evaluării contingente bazată pe realizarea unei anchete publice în cursul căreia se caută a determina cuantumul pe care fiecare ar fi dispus să-l plătească, ceea ce se denumește consimțământul de plătit pentru prezervarea ori restaurarea unui bun de mediu [8, p. 122].

Metoda prețurilor hedoniste constă în implicarea beneficiilor de mediu la determinarea valorii unui bun, de obicei, a unui bun imobil amplasat în preajma unei resurse naturale. Adică,

se încearcă a lega de elementul natural prejudiciat diminuarea valorii bunului material, a conținutului lui economic. Pe această cale, diferența de valoare dintre costul bunului evaluat în condiții de mediu favorabile și cel al evaluării ulterior producerii daunei este echivalată cu mărimea prejudiciului ecologic astfel cauzat.

Capitolul 3, „Problema identificării autorului și desemnării responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic” scoate în evidență specificul identificării autorului prejudiciului ecologic și desemnării acestuia drept responsabil pentru reparare prin măsuri capabile să readucă victima în situația anterioară producerii sale.

Subiectul 3.1., „Proba în procesul identificării responsabilului pentru repararea prejudiciilor ecologice anonime”, reflectă studiul detaliat asupra particularităților identificării autorului prejudiciului ecologic, mai ales în cazul prejudiciilor anonime, cu pluralitate de presupuși autori sau multiple surse de poluare. Cu toate că în materia răspunderii de mediu prin obiectivizarea acesteia dispar un șir de probleme apărute în legătură cu responsabilizarea subiectului (în baza unei prezumții de cauzalitate), totuși există situații diverse când se cere probarea vinovăției, mai corect spus, probarea faptei ce aparține subiectului chema în justiție. După cum se afirmă în literatura de specialitate, reclamantul-victimă este ținut să probeze „imputația psihologică”, subiectivă, vinovăția, în sensul de a stabili că poluarea aflată la originea prejudiciului său poate fi imputată anume persoanei pe care o acționează în justiție. Imputarea personală a daunei, denumită și „cauzalitate specifică” ridică probleme în două situații: *în cazul atingerilor anonime ale mediului (atunci când nu poate fi identificată nici o persoană răspunzătoare, făptuitorul acționând fără ca de acțiunea sa să afle cineva, precum depozitarea nocturnă de deșeuri în câmp, deversarea marină voluntară etc.) și, respectiv în cel al poluării multiple (care vizează poluarea cauzată de mai mulți autori, fără a fi posibil de determinat care dintre aceștia a cauzat în mod real paguba)* [9, p. 127]. Observăm aici că în pofida priorității răspunderi obiective, în materie de mediu adesea se cere stabilirea cu precizie a autorului (persoanei vinovate în acest caz), iar desemnarea ei în urma acestui exercițiu determină, fără îndoială, o subiectivizare a răspunderii. Pentru aceasta, se cere a recurge la instituția probatoriului cu toate mecanismele sale care solicită și o implicație activă din partea organelor cu competențe în vederea acumulării și gestionării lor în procesul identificării responsabilului. În context dat, se încearcă a argumenta eficiența instituției martorului din perspectiva specificității prejudiciului ecologic, unde omul constituie cea mai eficientă și sigură sursă de constatare, fixare, informare și confirmare a realizării unor fapte prejudiciabile, cu atât mai mult că orice activitate industrială cu impact asupra mediului solicită în mod inevitabil și implicația omului. După cum se afirmă, declarația martorului este cel mai vechi și mai cunoscut mijloc de probă de care s-au folosit instanțele, de când acestea funcționează. Faptul că proba testimonială s-a perpetuat, pe toate meridianele, până astăzi, îi dovedesc importanța și eficiența [19, p. 109]. În consecutivitatea acestei expunerii se examinează conținutul reglementărilor ce prevăd statutul juridic al martorului în compartimentul drepturi, obligații și măsuri de protecție a acestuia. Rezultatul studiului realizat în acest sens evidențiază o rigiditate, imperfecțiune și inutilitate a unor norme ce stabilesc obligațiile martorului în proces, precum și insuficiența măsurilor întreprinse în vederea garantării securității lui. Cu această ocazie sunt analizate perspectivele modificării aspectului actual al cadrului normativ în sensul creării unor condiții mai favorabile, de stimulare a persoanelor ce dețin informații importante despre identitatea și acțiunile celui ce a cauzat un prejudiciu ecologic.

În paragraful 3.2., „Desemnarea responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic”, sunt examinate oportunitățile aplicării teoriei răspunderii obiective întemeiate pe ideea de risc și garanție în procesul desemnării responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic. Pe această cale, se insistă asupra desemnării responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic odată cu crearea unui risc iminent de poluare, canalizării responsabilității prin impunerea asigurării obligatorii pentru răspundere de mediu, precum și constituirea unor

fonduri alimentate din cotizațiile poluatorilor având la bază teoria răspunderii obiective întemeiate pe ideea de risc și garanție. Cu toate că la început unii autori susțineau că prejudiciile cauzate în raporturile de dreptul mediului pot fi reparate potrivit regulilor răspunderii civile delictuale, considerând că fundamentul răspunderii civile este unul exclusiv subiectiv [13, p. 24-28], doctrina de după anii 1989 a optat în favoarea fundamentării răspunderii pentru daunele de mediu pe principiul obiectiv [15, p. 531]. În acest sens, se menționează că faptul dat constituie o ameliorare a situației juridice pentru prevenirea și repararea prejudiciului cauzat mediului, scop care nu poate fi deplin îndeplinit decât acceptând teza răspunderii obiective pentru repararea prejudiciului ecologic. De aceeași părere este și autoarea M. Eliescu care susține că răspunderea fără culpă urmărește să determine o conduită diligentă având drept scop căutarea mijloacelor științifice și tehnice pentru prevenirea cauzării unei pagube asemănătoare în viitor [11, p. 372].

În subiectul 3.2.1., „desemnarea responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic odată cu crearea unui risc iminent de poluare”, pentru eficientizarea procesului de desemnare a responsabilului de repararea prejudiciului ecologic se propune avansarea ideii de responsabilizare anticipată și concomitentă sesizării pericolului sau amenințării iminente cu un prejudiciu. Această din urmă operațiune intenționează a-și găsi fundamentul pe aceleași principii, cele ce stau la baza răspunderii obiective, adică își vede temeiul în ideea riscului și garanției.

Drept urmare, într-un număr mare de cazuri, reglementările juridice au construit un responsabil, determinabil în mod prealabil realizării pagubei. De asemenea, pe această cale s-au creat condiții și temeiuri pentru desemnarea „cu anticipație” a responsabilului de repararea prejudiciului odată cu asigurarea riscului de mediu, precum și cel al constituirii unui fond de indemnizare format din cotizațiile poluatorilor privit ca un fond de garanție cu caracter special. Necesitatea desemnării responsabilului care va fi ținut să repare prejudiciul ecologic se întemeiază pe ideea ireversibilității riscului, în sensul că odată sesizat nu mai poate fi oprit, fixat sau evitat. După cum afirmă autorul M. Duțu, și pe bună dreptate, un risc de mediu este un eveniment viitor incert prejudiciabil pentru mediu, ceea ce înseamnă deja o potențialitate, așa cum în caracterul prejudiciabil al riscului există mai multe niveluri printre care și cel al ireversibilității, care rămâne aici o potențialitate [10, p. 20]. De aceea, astăzi în materie de mediu, cel puțin la nivel doctrinar, se acceptă și posibilitatea declanșării unei acțiuni în justiție chiar din momentul sesizării unui risc de prejudicii viitoare, iminente și potențiale, dar incerte în sensul producerii și cuantificării.

În jurisprudența franceză pentru a substitui proba legăturii de cauzalitate între faptă și prejudiciu, care este una destul de anevoioasă, s-a apelat la o tactică destul de ingenioasă și promițătoare prin avansarea ideii de „crearea unui risc” care în contextul unei activități periculoase este capabilă să explice producerea prejudiciului [21, p. 286].

Într-o altă perspectivă, cu toate că riscul nu prezintă în sine un prejudiciu propriu-zis, acesta devine o condiție esențială a presupunerii și determinării unui particular de a întreprinde anumite măsuri de autoprotecție, iar în acest caz deja avem de a face cu un *prejudiciu de salvare* ce constă din cheltuieli suportate în legătură cu realizarea acestor măsuri și care nu de mult a fost consacrat legislativ (în Codul civil al României art. 1385 alin. 3).

În subiectul 3.2.2., „Desemnarea responsabilului de reparare a prejudiciului prin impunerea la asigurarea riscului de mediu”, se argumentează necesitatea concentrării reglementărilor în jurul ideii de potențialitate și ireversibilitate însuși a riscului de daună asupra mediului, permițând astfel o canalizare a responsabilității în ipostaza în care prejudiciul ecologic este departe de a se produce. În acest sens, se consideră că aplicarea respectivului mecanism presupune desemnarea, înainte de survenirea prejudiciului, a persoanei care va suporta povara răspunderii și care, pentru aceasta va trebui să subscrie o garanție [11, p. 245]. Același autor într-o altă lucrare [5, p. 442] afirmă că asigurările joacă un rol din ce în ce mai important mai ales pe tărâmul *reparării pagubelor* produse mediului prin activități economice și sociale cu risc ecologic major.

Într-adevăr, asigurarea riscului de producere a unor daune devine o condiție indispensabilă și uneori obligatorie în materie de mediu care se impune odată cu crearea unui risc nou la care sunt expuși membrii societății. M. Rene susține dezvoltarea răspunderii fundamentate pe risc în paralel cu o instituție aflată, la rândul ei, în plină dezvoltare - asigurarea.

Dacă în cazul răspunderii întemeiate pe culpă cel constrâns să încheie o asigurare este de cele mai multe ori potențiala victimă, răspunderea obiectivă pentru fapta lucrului îl determină pe paznicul juridic să încheie o asigurare de răspundere. La baza acestei teorii stă împrejurarea în care cel ce antrenează activități apte de a deveni cauzatoare de prejudicii trebuie să suporte riscurile, adică să repare direct sau printr-o asigurare, paguba care rezultă din acea activitate [1, p.121].

Ca finalitate a studiului efectuat se propune elaborarea *Legii cu privire la asigurarea obligatorie pentru răspundere de mediu*. Cu această ocazie, se cere și o revizuire a cadrului juridic în materia asigurărilor unde în noua sa formulă să-și găsească locul și asigurarea de răspundere pentru daune de mediu coordonată cu legislația de mediu și orientată spre caracterul obligatoriu.

În subiectul 3.2.3., „Responsabilizarea prin constituirea unui fond de indemnizare format din cotizațiile poluatorilor”, se insistă asupra ideii de constituire a unui fond de indemnizare destinat finanțării măsurilor de prevenție sau reparare a eventualelor prejudicii ecologice, care reprezintă nu altceva decât o garanție a faptului că prejudiciul va fi reparat chiar dacă la momentul producerii nu se cunoaște cu certitudine făptuitorul, fiind o măsură întemeiată pe principiul obiectiv și conexă asigurării de riscuri. Anume că fondul constituit din indemnizațiile poluatorilor este destinat în exclusivitate lichidării efectelor cauzate de poluarea graduală în care nu se cunoaște cu certitudine momentul când acestea vor genera în prejudicii. Prin urmare, constituirea unui fond de indemnizare reprezintă o măsură de responsabilizare anticipată și cu caracter reparatoriu ce urmează a fi pusă în sarcina deținătorilor surselor de poluare (pentru poluarea graduală), pe lângă obligativitatea încheierii unor contracte de asigurare (pentru o eventuală poluare accidentală). Orientativ, crearea unui asemenea fond de indemnizare poate apărea sub forma asigurărilor mutuale care, de obicei, este facultativă și constă în faptul că persoanele ce sunt supuse riscurilor similare, pot să se asocieze benevol în asociații mutuale, obligându-se la plata unei cotizații pentru constituirea unui fond comun din care, la producerea cazului asigurat vor fi plătite indemnizațiile de asigurare [2, p. 450]. O variantă, pe care o considerăm mai eficientă și de ce nu, reală, este ca sursele financiare acumulate din cotizațiile poluatorilor să fie vărsate direct în Fondul Ecologic de Stat, iar acestea să fie destinate acoperirii așa-ziselor „daune colective” provenite de la poluatori multipli care contribuie la suplinirea acestui fond.

Subiectul 3.3., „Unele particularități ale desemnării responsabilului pentru prejudiciul ecologic produs în circumstanțe specifice”, evidențiază aspecte particulare ale desemnării responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic determinate de împrejurări nespecifice și mai puțin cunoscute practicii.

Una din particularitățile examinate în subiectul **3.3.1., „Angajarea responsabilității părinților pentru repararea prejudiciului ecologic cauzat de minorii”,** rezultă din specificitatea prejudiciului ecologic în materie de constatare, estimare și reparare corelată cu specificul incriminării responsabilității subiectului iresponsabil datorită vârstei sale, care are la bază un mecanism nu tocmai perfect. Chiar din conținutul reglementărilor actuale se face vizibilă ideea ce a stat la baza fundamentării răspunderii părinților pentru fapta minorului care, în mod evident este una subiectivă. Cu toate acestea, la polul opus al acestei idei se află autorii care pledează pentru o răspundere obiectivă a părinților pentru fapta minorului. În aceste condiții decada problema coabitării părinților și a minorilor, aceasta fiind lipsită de importanță atâta timp cât răspunderea lor poate fi angajată chiar și atunci când nu au o locuință comună. Tot în acest context se consideră că lipsa de supraveghere și educație a copilului minor datorată, au devenit

ne semnificative, dat fiind faptul că, independent de culpa părinților răspunderea acestora poate fi angajată. Având la bază cea din urmă idee, și ținând cont de specificitatea prejudiciului ecologic în materie de reparare, se consideră oportună și necesară fundamentarea răspunderii părinților pentru fapta minorului pe principiul obiectiv, cu atât mai mult cu cât și legislația de mediu la capitolul răspunderii plasează accentul pe caracterul ei obiectiv din perspectiva garantării unei reparări integrale și eficiente a prejudiciului ecologic, precum și a desemnării responsabilului în acest sens. În contextul dat, doctrina de specialitate propune fundamentarea răspunderii părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori pe ideea de garanție, însoțită de un sistem de asigurări de răspundere civilă pentru prejudiciile astfel cauzate, deoarece, în realitate, părinții nu pot înlătura prezumția de răspundere instituită în sarcina lor, decât în foarte puține cazuri [3, p. 172], [18, p. 45-49]. Actualmente, în literatura de specialitate se susține ideea potrivit căreia noile reglementări bazate pe teoria obiectivă va permite consacrarea unei răspunderi directe, principale și independente a părinților, distinctă de cea a părintelui minor, victima având posibilitatea de a se îndrepta împotriva acestora pentru obținerea integrală a despăgubirilor, fără a fi nevoită să dovedească culpabilitatea lor, chiar și în acele împrejurări în care copilul a săvârșit fapta în lipsa discernământului.

Următoarea particularitate examinată în *subiectul 3.3.2., „Problema desemnării responsabilului de repararea a prejudiciului ecologic în cazul în care acesta este subordonat pretensei jurisdicției transnistrene”*, se referă la deficiențele și impedimentele în exercitarea dreptului la repararea prejudiciului atunci când făptuitorul sau sursa poluării este amplasată pe teritoriul din stânga Nistrului, iar prin urmare subiectul responsabil se subordonează pretensei jurisdicției transnistrene. În condițiile date, se încearcă identificarea unor alternative ce ar oferi victimei posibilitatea exercitării dreptului la reparația prejudiciului ecologic prin prisma implicației autorităților responsabile în domeniul vizat. Orientarea studiului în direcția respectivă reiese din raționamentul și necesitatea investiției autorităților din dreapta Nistrului cu competențe în asigurarea reparării prejudiciului ecologic ce are ca geneză o sursă amplasată în regiunea transnistreană. Pentru aceasta se cere a se face excepție de la principiul teritorialității, cel puțin în materia examinării cauzelor privind repararea prejudiciului ecologic, dar și a responsabilizării autorităților de mediu în cazul în care nu fac față solicitărilor privind realizarea unor măsuri de prevenire a prejudiciului adus persoanei și bunurilor sale, precum și statul în general pentru neîndeplinirea obligațiilor sale în asigurarea drepturilor cetățenilor, inclusiv dreptului la executarea hotărârilor privind repararea prejudiciului cauzat.

În acest sens, s-ar impune chiar elaborarea unor norme încorporate în conținutul unei eventuale legi (legea cu privire la repararea daunei aduse mediului) care să prevadă competențele autorităților de mediu în examinarea sesizărilor din partea persoanei ce se consideră amenințată cu un prejudiciu și impunerea în acest sens a unor măsuri de prevenție și lichidare a consecințelor poluării din contul deținătorilor surselor de poluare. În cazul în care nu va fi identificat responsabilul de realizare a măsurilor de prevenire și reparare a daunei aduse mediului aceste măsuri să fi realizate din contul autorității de mediu sesizate, iar acestea la rândul lor să recupereze cheltuielile de la subiectul responsabil de repararea prejudiciului ulterior identificării lui. În așa fel, problema prevenirii și reparării daunelor aduse mediului de către subiecții din stânga Nistrului va deveni o problemă a autorităților de mediu, alături de cea a integrității teritoriale și nu a persoanelor care riscă să suporte consecințele acestor daune.

Capitolul 4, „Repararea prejudiciului ecologic prin aplicarea normelor în cadrul unui regim de răspundere specific”

Subiectul 4.1., „Regimul juridic specific al reparării prejudiciului ecologic”, demarează cu studiul asupra noțiunilor de „repararea prejudiciului” exprimate în literatura de specialitate, după care se formulează o noțiune proprie definită în sensul *acțiunii ce are ca finalitate repunerea celui păgubit în situația care ar fi avut-o dacă nu se săvârșea împotriva sa o faptă prejudiciabilă*. Fiind în continuare examinat regimul răspunderii pentru prejudiciul ecologic se

constată că după îndelungate eforturi din partea doctrinei care a străduit să demonstreze că normele răspunderii civile clasice nu sunt în stare să asigure repararea eficientă și în deplinătatea cuvenită a prejudiciului ecologic care prin specificitatea sa pe lângă vătămările aduse persoanei (lezarea unui interes privat) conține și leziuni aduse mediului natural privit ca patrimoniu comun (lezare unui interes public), în cele din urmă, totuși s-a reușit identificarea unei soluții optime.

În acest sens, la nivel internațional, s-a considerat, pe bună dreptate, ca regimul răspunderii pentru prejudiciile aduse mediului să fie delimitat de regimul răspunderii civile delictuale și concretizat în conținutul unei legi specifice care să prevadă modul de reparare a daunei aduse exclusiv factorilor de mediu. Prin această intervenție nu numai că tinde a se oficializa juridic o nouă formă a răspunderii, răspunderea de mediu, dar se face și o delimitare între dauna adusă mediului și prejudiciul ecologic individual ce formează elementele a două regimuri distincte de răspundere. În aceste împrejurări se insistă pe ideea oficializării juridice la nivel național a regimului privind repararea daunei ecologice prin adoptarea unei legi în acest sens (*Legea privind răspunderea pentru dauna adusă mediului*) care să se preocupe în exclusivitate de repararea daunei aduse mediului, iar prejudiciul ca efect al acestor daune, ce afectează persoana și bunurile sale să fie reparat sub imperiul unui alt regim juridic, distinct de cel nominalizat, acesta din urmă fiind unul specific format din norme ce aparțin preponderent răspunderii civile ajustate la exigențele și normativele de mediu. Pornind de pe această poziție, considerăm că regimul răspunderii pentru prejudiciul ecologic individual trebuie să ia în considerare pe lângă normele răspunderii civile delictuale și normele răspunderii de mediu, iar în consecință unele principii, condiții, modalități de reparare trebuie să fie adaptate și intercalate în așa fel încât să dea dovadă de eficiență atunci când vor fi invocate în acțiunea ce are ca obiect repararea prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale.

În subiectul 4.2., „Interferența principiilor răspunderii pentru dauna de mediu cu cele ale răspunderii civile delictuale”, se examinează perspectiva aplicării combinate a unor principii în cazul reparării atât a daunei de mediu, cât și a prejudiciului ecologic reieșind din considerentul că dreptul răspunderii civile are un câmp de aplicare larg, fără a distinge între daune, ceea ce îl face astfel susceptibil să asimileze și domeniul ecologic. În acest context se insistă pe ideea că principiile dreptului mediului și dreptul răspunderii civile coabitează, iar semnificațiile lor se interferează în unele privințe, în atingerea scopului comun: protejerea valorii sociale a unui mediu sănătos și echilibrat ecologic [8, p. 106]. Cu acest scop și principiile care stau la baza celor două forme de răspundere urmează a se integra într-un sistem unic de principii care prin interacțiune și susținere reciprocă vor fundamenta regimul unei răspunderi specifice pentru prejudiciul ecologic adus persoanei și bunurilor sale. În contextual dat, se mai susține că sunt aplicabile principiile răspunderii civile reparatorii, care se adaptează la particularitățile raporturilor juridice de dreptul mediului [14, p. 210]. Astfel, în cazul în care prin acte de poluare vor fi aduse prejudicii particularilor, alături de principiile reparării integrale și reparării în natură a prejudiciului, principii specifice răspunderii civile, vor fi aplicate deopotrivă și principiul precauției, principiul “poluatorul plătește”, precum și principiul răspunderii fără vinovăție.

Deci, în textul de la subiectul în discuție este analizată esența și aplicabilitatea unor principii ale răspunderii de mediu și ale răspunderii civile delictuale în sensul racordării lor la regimul răspunderii specifice la care ne referim

În subiectul 4.3., „Condițiile prejudiciului ecologic susceptibil de reparare”, reieșind din specificul prejudiciului ecologic, dar și a tendințelor tot mai accentuate ale detașării de la tradiționalismul în reglementarea modului de reparare a categoriilor de prejudicii vizate, se impune o reconsiderare a condițiilor cerute a fi identificate în conținutul prejudiciului pentru ca acesta să devină susceptibil de reparare. Pe această cale, se optează pentru o flexibilizare a condițiilor „impuse” prejudiciului ecologic pentru a deschide dreptul la reparație, chiar în sensul renunțării la unele din ele (condiția prejudiciului cert, prejudiciul actual), având în vedere că cele rămase (caracterul direct, personal al prejudiciului), în materie de mediu, sunt destul de relevante

și suficiente în considerarea existenței prejudiciului și a dreptului la reparație. Prin urmare, sunt examinate condițiile ce urmează a fi întrunite pentru a deschide dreptul la reparație și anume: *certitudinea prejudiciului ce se cere a fi reparat, condiția previzibilității prejudiciului, caracterul direct al prejudiciului, caracterul personal al prejudiciului, prejudiciul să nu fi fost reparat.*

În compartimentul 4.4., „Subiecții cu drept la acțiune în repararea prejudiciului ecologic”, se identifică cercul de subiecți-titulari ai dreptului la acțiune în repararea prejudiciului ecologic individual, reiterând că acesta este un prejudiciu adus persoanei și bunurilor sale indirect, prin intermediul factorilor de mediu degradați. Aici se mai examinează unele circumstanțe particulare în care se exercită dreptul la acțiune și anume: acțiunea inițiată de reprezentanții legali sau convenționali ai persoanei prejudiciate, acțiunea inițiată de persoanele juridice, exercitarea acestui drept prin a face uz de normelor ce reglementează ordinea de introducere a acțiunii oblice (art. 599 CC), admisibilitatea înlocuirii debitorului obligației de despăgubire prin intermediul instituției moștenirii, precum și ordinea de exercitare a dreptului la acțiune în repararea prejudiciului ecologic adus bunului de mediu ce aparține soților cu drept de proprietate comună în devălmășie.

În paragraful 4.5., „Prescripția exercitării dreptului la repararea prejudiciului ecologic pe calea acțiunii în justiție”, ținându-se seama de specificul manifestărilor în timp a prejudiciului ecologic, se argumentează necesitatea extinderii termenului în interiorul căruia poate fi exercitat dreptul la reparare pe calea acțiunii în justiție cu respectarea regulilor ce stau la baza formării reglementărilor în materia prescripției extinctive. În acest sens, sub aspect comparat, sunt examinate reglementările altor state ce se referă la termenul de prescripție pentru repararea acestor categorii de prejudicii. Prin urmare se consideră că problema prescripției extinctive în cazul prejudiciului ecologic pare să fi găsit soluția optimă prin includerea în categoria termenilor speciali de prescripție și termenul pentru repararea daunei aduse mediului care este de 10 ani (art. 2518 Cod civil al României), iar în literatura rusă de specialitate [25, p. 99], în genere, se menționează despre termenul de 20 de ani calculat din momentul producerii daunei. În opinia unor autori [8, p. 199], din formula textului rezultă că acesta nu privește decât acțiunile tinzând la o reparare pecuniară a prejudiciului ecologic „pur” nu și pe cele vizând o reparare în natură a acestuia. În același timp, acțiunea în reparare în natură a daunei aduse mediului este imprescriptibilă.

Studiul realizat în subiectul 4.6., „Modalități de reparare a prejudiciului ecologic” se referă la finalitatea exercițiului juridic ce ar profita victima unui prejudiciu ce rezidă în identificarea celei mai optime și eficiente modalități de reparare care ar face posibilă readucerea ei în situația patrimonială și extrapatrimonială de care a beneficiat până la producerea efectului vătămător.

În acest context, se ajunge la ideea că diferitele modalități de reparare a prejudiciului, cunoscute de multă vreme doctrinei, legislației, dar deopotrivă și jurisprudenței se dovedesc a fi eficiente prin aplicare adecvată în funcție de specificul prejudiciului ce se cere reparat, dar și de prioritățile pe care le invocă de fiecare dată victima. Prin urmare, sunt examinate modalitățile de reparare a prejudiciului utilizate pe larg în materia răspunderii civile delictuale, în speranța că se va reuși adaptarea la materia răspunderii de mediu pentru repararea prejudiciului ecologic individual a următoarelor modalități: repararea în natură, repararea prejudiciului prin echivalent bănesc, repararea prejudiciului prin compensare.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Conștientizată fiind particularitatea prejudiciului ecologic, finalitatea studiului realizat în materia evaluării și reparării sale se impune prin a evidenția principalele concluzii și recomandări în consecutivitatea expunerii ce urmează:

1. Problema principală în materie de mediu a fost și rămâne a fi cea a reparării prejudiciului, care din considerente obiective comportă unele particularități greu de explicat, atât în privința producerii și manifestării în timp, cât și în planul constatării, identificării sursei, evaluării și reparării în natură.

2. Metodica evaluării prejudiciului ecologic manifestă un caracter de patrimonializare a daunei actuale, în sensul că formulează metodologia de calcul al cuantumului prejudiciului reieșind din componenta materială de care a fost lipsit mediul prin defrișare, dispariția unor specii, degradarea solului etc., și nu ține cont de eventualul impact al acestor lipsiri asupra sănătății omului. Cu atât mai mult, metodologia actuală de evaluare a prejudiciului nu ține cont și de efectul în timp al daunei aduse mediului care prin mecanismul ei specific de propagare poate afecta un patrimoniu individual, iar pe cale de consecință pune în pericol viața și sănătatea particularului, titular al dreptului de proprietate asupra bunului de mediu afectat.

3. Problema imputării responsabilității în materie de mediu, în special pentru prejudiciile anonime, nu și-a găsit soluția odată cu consacrarea legislativă a unui regim de răspundere obiectivă, independentă de orice formă a vinovăției.

4. Principiile, condițiile și particularitățile regimului răspunderii civile clasice nu sunt adaptate la exigențele de mediu astfel încât să asigure o reparație eficientă și deplină a prejudiciului ecologic individual.

Concluziile ce indică modul defectuos de abordare, legiferare și aplicare a normelor ce străduiesc a asigura evaluarea și repararea prejudiciului ecologic în volum deplin, just și echitabil au constituit temeiul căutării prin cercetare a unor noi soluții, adaptate necesităților actuale și concretizate în recomandările expuse în ordinea ce urmează:

§ *La nivel conceptual:*

1. Delimitarea între *dauna de mediu* și *prejudiciul ecologic*, fiecare din ele devenind obiectul unor reglementări distincte, respectiv urmează a fi definite separat, precum și reparate pe căi diferite cu aplicarea normelor unor regimuri specifice de răspundere. Prin urmare, se soluționează problema definirii noțiunilor vizate: *daună de mediu - vătămare directă a factorilor de mediu (biotici, abiotici) ce influențează negativ asupra echilibrului ecologic independent de repercusiunile asupra patrimoniului și sănătății persoanei privită individual, și prejudiciu ecologic - consecință a daunei de mediu îndreptată asupra sănătății persoanei și bunurilor sale ce se concretizează în diminuarea valorii patrimoniale, estetice și de agrement a bunului de mediu afectat direct sau prin intermediul mediului degradat [5].*

2. Substituirea în expresie a sintagmei de „venit ratat” cu cea de „beneficiu nerealizat”, deoarece elementele naturii au destinația de a genera beneficiile sociale, de sănătate și agrement, *beneficii* ce nu se confundă cu *venitul* care este o noțiune improprie materiei de mediu și mai degrabă specifică altor domenii (domeniul dreptului civil, fiscal, financiar, comercial).

3. Fundamentarea și definirea unor noi tipuri de prejudicii ecologice: *prejudiciul de salvare – constă din cheltuielile suportate de persoană în legătură cu prevenirea și evitarea unui eventual prejudiciu ecologic; prejudiciul de dezvoltare - exprimă consecințele punerii în pericol a altuia odată cu inițierea și desfășurarea activităților ce generează un risc sau o amenințare iminentă cu un prejudiciu; pierderea unei șanse - element al prejudiciului ce constă în lipsirea persoanei de posibilitatea de a beneficia de realizarea unui eveniment favorabil obținerii unui avantaj [11].*

4. Orientarea cercetărilor în direcția configurării și afirmării unei metode de evaluare economică a prejudiciului ecologic, necunoscută încă sistemului nostru de evaluare și care constă

în crearea unei unități economice (piață) distincte după structura și funcționalitatea sa în care factorii de mediu să-și găsească un echivalent pecuniar pentru ca mai apoi să devină ușor evaluabili în cazul prejudicierii lor. În cadrul acestui sistem de evaluare, urmează să-și găsească aplicabilitatea și alte două metode de evaluare a daunei de mediu, cum ar fi: *metoda evaluării contingente* și *metoda prețurilor hedoniste* [8].

5. În scopul eficientizării procesului de desemnare a responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic se propune avansarea ideii de responsabilizare anticipată și concomitentă sesizării pericolului sau amenințării iminente cu un prejudiciu. Această din urmă operațiune intenționează a-și găsi fundamentul pe aceleași principii, cele ce stau la baza răspunderii obiective, adică își vede temeiul în ideea riscului și a garanției. Argumentul și flexibilitatea aplicativă a regulilor privind desemnarea anticipată a responsabilului bazată pe principii obiective aduce cu sine, pe lângă eficiența și garanția incriminării obligației de reparare, și temeiurile unei răspunderi pentru punerea în pericol a altuia, odată cu generarea unui risc ce amenință cu cauzarea unui prejudiciu [15].

6. *Definirea noțiunii de „reparare a prejudiciului ecologic” în sensul acțiunii ce are ca finalitate repunerea celui păgubit în situația care ar fi avut-o dacă nu se afecta bunul de mediu ce-i aparține de drept și cu care interacționează datorită funcțiilor sale ecologice* [5].

7. Fundamentarea unui regim specific de răspundere pentru daunele aduse mediului distinct de regimul răspunderii civile delictuale care să fie de natură mai mult administrativă decât civilă (în sens clasic), concretizat ulterior în conținutul unei legi care să prevadă modul de reparare a daunei aduse factorilor de mediu. În contextul dat și regimul răspunderii pentru prejudiciul ecologic adus persoanei și bunurilor sale trebuie să deroge de la normele răspunderii civile clasice prin asimilarea celor de mediu, fiind adaptat astfel la exigențele legislației de mediu. Pe această cale, în cadrul regimului de răspundere pentru prejudiciul ecologic individual, fiind unul specific, normele de mediu ar trebui să se combine prin aplicare deopotrivă cu cele ale răspunderii civile.

8. Flexibilizarea condițiilor impuse prejudiciului ecologic pentru a deschide dreptul la reparație, chiar în sensul renunțării la unele din ele (condiția prejudiciului cert, prejudiciului actual), având în vedere că cele rămase (caracterul direct, personal al prejudiciului), în materie de mediu, sunt destul de relevante și suficiente în considerarea existenței prejudiciului și a dreptului la reparație.

§ *În plan legislativ se recomandă:*

9. Consacrarea în conținutul eventualei Legi cu privire la răspunderea pentru daune asupra mediului a unor principii cu aplicabilitate largă care să cuprindă atât materia răspunderii pentru daunele aduse mediului, cât și cea a răspunderii civile pentru prejudiciul ecologic adus persoanei, cum ar fi: *principiul precauției, principiul „poluatorul plătește”, principiul răspunderii fără culpă, principiul reparării prompte*. Astfel, în cazul în care prin acte de poluare vor fi aduse prejudicii particularilor, pe lângă principiile reparării integrale și reparării în natură a prejudiciului care sunt specifice răspunderii civile, vor fi aplicate deopotrivă și principiul precauției, principiul „poluatorul plătește”, precum și principiul răspunderii fără culpă [10].

10. Elaborarea unei instrucțiuni care să prevadă modul de evaluare a daunei aduse resurselor regnului animal, unde ecuația de calcul să includă: valoarea normativă a componentei biotice nimicite, a cheltuielilor de înlocuire a speciei (exemplarului) nimicite, precum și a cheltuielilor necesare adaptării speciei reintroduse în mediul natural, regenerării și nu numai, aici s-ar impune luarea în calcul și a rolului pe care îl îndeplinesc exemplarele nimicite, capacitatea de răspândire și regenerare, precum și raritatea lor în cadrul ecosistemului natural din care au fost extrase prin fapta prejudiciabilă [8].

11. Elaborarea *Legii privind răspunderea pentru dauna adusă mediului* care să se preocupe de daunele asupra mediului independent de repercusiunile asupra persoanei și bunurilor sale, dar care să definească noțiuni (dauna de mediu și prejudiciul ecologic), principii și condiții

comune, aplicabile și modului de reparare a prejudiciului ecologic (atunci când este afectat un bun de mediu ce aparține particularului), să prevadă într-un capitol aparte modul de combinare a normelor răspunderii pentru dauna de mediu cu cele ale răspunderii civile delictuale în cadrul unui regim de răspundere specific. Noua lege va avea un caracter preponderent administrativ ce va presupune implicarea autorităților de mediu în: activitatea de constatare, evaluare și sesizare a instanțelor în vederea obținerii reparației pentru daunele aduse mediului; impunerea operatorilor economici la măsuri cu caracter preventiv; soluționarea sesizărilor venite din partea cetățenilor despre daunele aduse mediului sau amenințărilor iminente cu asemenea daune. Prin urmare, va întruchipa mecanismul prin care se va asigura exercitarea dreptului persoanei garantat de norma constituțională (art. 37 din Constituție).

12. Fiind consecutivă recomandării anterioare, invocând caracterul personal al prejudiciului ecologic în raport cu cel al daunei aduse mediului care vizează un pronunțat interes colectiv, precum și a regulilor în aplicare a legislației de mediu, propunem ca lit. g) și h) a art. 30 din Legea nr. 1515/1993 (care are statutul de Lege-cadru) să fi reformulate în următorul conținut: Statul recunoaște tuturor persoanelor fizice dreptul la un mediu sănătos, în care scop asigură, în conformitate cu legislația în vigoare: g) *„dreptul de a se adresa personal sau prin intermediul unor asociații, autorităților de mediu pentru a solicita acțiunile care aduc daune mediului sau care generează un pericol iminent de producere a unei asemenea daune și de a cere să fie informate despre măsurile întreprinse pentru evitarea și repararea ei”*. În acest nou context, s-ar sugera ca și textul de la lit. h) a aceluiași articol să-și modifice conținutul după cum urmează: *„dreptul la despăgubire pentru prejudiciul adus sănătății și bunurilor persoanei ca urmare a poluării sau a altor acțiuni de afectare a mediului”*

13. Modificarea Legii nr. 1415/1993 prin completarea textului de la art. 84 cu sintagma *„cotizațiile poluatorilor”*. Prin urmare, acesta va avea următorul conținut: *„sursele de formare a fondurilor ecologice sunt: plățile pentru poluarea mediului, amenzile pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului,, cotizațiile poluatorilor, donațiile și depunerile benevole”*.

14. Având la bază ideea ireversibilității și potențialității riscului de daune asupra mediului, persoanelor și bunurilor sale, propunem elaborarea *Legii cu privire la asigurarea obligatorie pentru răspundere de mediu*. Cu această ocazie, se cere și o revizuire a cadrului juridic în materia asigurărilor unde în noua sa formulă să-și găsească locul și asigurarea de răspundere pentru daune de mediu coordonată cu legislația de mediu și orientată spre caracterul obligatoriu.

15. În scopul consacării legislative a unor noi tipuri de prejudicii ce urmează a fi considerate la determinarea întinderii reparației, propunem ca art. 1416 din Codul civil să fie completat cu un nou alineat, plasat după alin. 2, care va avea următorul conținut: *„Întinderea reparației se va stabili în funcție de mărimea prejudiciului efectiv, venitului ce putea fi obținut în condiții obișnuite, precum și cheltuielile suportate în legătură cu evitarea prejudiciului (prejudiciul de salvare). Dacă prin aceeași faptă victima a pierdut șansa obținerii unui avantaj, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului în împrejurări ce descriu situația concretă a victimei (pierderea unei șanse)”* [11].

16. În scopul obiectivizării răspunderii părinților pentru fapta minorului, propunem modificarea art. 1406 alin.1 CC prin conferirea conținutului ce urmează: *Părinții poartă răspundere în tot cazul pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori care nu au împlinit vârsta de 14 ani. Adoptatorul sau tutorele va repara prejudiciul cauzat de minorii în vârstă de până la 14 ani dacă nu demonstrează lipsa vinovăției lor în supravegherea minorului* [12].

17. Pentru a se face resimțit efectul funcției educativ-preventive a răspunderii civile delictuale, considerăm oportună admiterea acțiunii de regres a părinților răspunzători împotriva minorului ce a cauzat un prejudiciu la vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, atunci când va ajunge la majorat, cu condiția că în momentul săvârșirii faptei acesta dispunea de discernământ. În acest scop, propunem modificarea art. 1415 din CC prin introducerea unui alineat nou după alin. 2 cu

următorul conținut: *Părinții, adoptatorii sau curatorii care au reparat prejudiciul cauzat de minori în condițiile art. 1407 alin. 2 CC au dreptul de regres împotriva acestora la atingerea majoratului*. Respectiv alin. 3 va deveni alin. 4 cu următorul conținut: *Părinții, adoptatorii, tutorii sau curatorii, precum și organizațiile prevăzute la art. 1406 și 1408 care au reparat prejudiciul cauzat de un minor sau de o persoană lipsită de capacitate de exercițiu, nu au drept de regres împotriva acestora [12]*.

18. Cunoscut fiind specificul prejudiciului ecologic, inclusiv după manifestările sale în timp, actualmente se cere o extindere a termenului în interiorul căruia poate fi exercitat dreptul la reparare pe calea acțiunii în justiție. Cu această ocazie, propunem introducerea în Codul civil a unui nou articol, 269¹, intitulat „*Prescripția în cazul daunei aduse mediului*” cu următorul conținut: *se prescriu în termen de 10 ani acțiunile în repararea daunei aduse mediului*.

19. Modificarea legislației penale (art. 313), procesual-penale (art. 90 pct.1, 10, art. 21, 228), procesual-civile (art.136. alin.1, 91) și a Legii nr. 105/2008 (art. 215) în compartimentul ce stabilește drepturile, obligațiile și măsurile de protecție a martorului în sensul creării unor condiții mai favorabile, de stimulare a persoanelor ce dețin informații importante despre identitatea și acțiunile persoanei ce a cauzat un prejudiciu ecologic. Intervenția respectivă va avea un impact pozitiv asupra determinării subiecților la colaborare cu organele de drept în scopul identificării autorului faptei în cazul prejudiciilor anonime, instituție, actualmente pe nedrept ignorată sau puțin considerată în materie de mediu [6].

20. Completarea art. 39 al CPC cu alineatul 9¹ ce va avea următorul conținut: *Acțiunile în repararea prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale vor fi depuse în instanța de la domiciliul reclamantului*. Pentru acțiunea în repararea daunei aduse mediului propunem modificarea conținutului art. 40 alin. 2 din CPC în următoarea redacție: *acțiunea în reparație a daunei aduse mediului se intentează în instanța de la sediul reclamantului [13]*.

§ La nivel aplicativ:

21. La acordarea despăgubirilor pentru prejudiciul ecologic cauzat persoanei și bunurilor sale instanța trebuie să țină cont de un spectru mai larg de elemente, valori de referință care se referă atât la componentele de mediu afectate, cât și la interesele particularului lezate prin suportarea consecințelor negative ale mediului astfel degradat. În acest sens, la determinarea întinderii reparației se va ține cont de următoarele costuri-interese: *costul bunurilor (inclusiv cele de mediu) de care a fost lipsit cel prejudiciat; beneficiul nerealizat; cheltuielile suportate în legătură cu evitarea prejudiciului; cheltuielile suportate în legătură cu limitarea (izolarea) prejudiciului; costurile de refacere a componentelor de mediu afectate; cheltuielile necesare restabilirii sănătății fizice sau psihice; echivalentul bănesc necesar consolării persoanei în cazul pierderii șansei de a obține un avantaj*.

22. Elaborarea de către Plenul CSJ a unei noi hotărâri explicative *cu privire la practica aplicării legislației în cazul reparării prejudiciului ecologic* care să țină cont de recomandările propuse în consolidarea și totodată distingerea între cele două regimuri specifice de răspundere ce vin să apere diferite categorii de interese: public (prin dauna adusă mediului) și privat (prejudiciul ecologic adus persoanei și bunurilor sale).

Avantajele și valoarea elaborărilor propuse se concretizează în perspectiva fiabilității mecanismului juridic ce se pretinde a fi unul consecvent și adaptat necesităților actuale în materia răspunderii pentru prejudiciul ecologic. Privit din optica unui regim specific de răspundere, distinct de cel aplicabil reparării daunei aduse mediului, construcția sa juridică în formula propusă permite combinarea și interacțiunea normelor răspunderii civile cu cele de mediu într-un cadru aplicativ consolidat, mult mai eficient și capabil de a repune persoana în situația anterioară cauzării prejudiciilor vizate. Oficializarea juridică a unor noi tipuri de prejudicii, dar și a unor modalități originale de evaluare va facilita misiunea determinării cu exactitate a întinderii reparației și a despăgubirii ce i se cuvine victimei prejudiciului ecologic.

Impactul în dezvoltarea științei își găsește reflecția în ideile ce stau la baza configurării unui nou gen de abordare a problemelor ce privesc evaluarea și repararea prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale. Pe această cale, se identifică noi direcții de cercetare în plan teoretic cu repercusiuni și posibile efecte asupra orientărilor de natură aplicativă ce vor contrazice tradiționalismul cu care a fost tratată până nu demult instituția răspunderii de mediu.

În condiții de maximă specificitate a manifestărilor caracteristice prejudiciului ecologic, ideile, argumentele și postulatele ce se concretizează în conținutul lucrării de față deschid calea unor eventuale și constante subiecte de discuție ce vor solicita în mod firesc implicația și altor cercetători preocupați de problema evaluării și reparării prejudiciului ecologic.

BIBLIOGRAFIE:

1. Anghel D. Răspunderea juridică privitoare la protecția mediului. Privire specială asupra răspunderii civile. București: Universul Juridic, 2010. 260 p.
2. Chibac Gh., Băieșu A., Rotari Al., Efrim O. Drept civil. Contracte speciale, vol. III, Cartier, Chișinău, 2005. 672 p.
3. Corhan A. Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc. București: Lumina Lex, 1999. 335p.
4. Duțu M. Dreptul mediului. București: Editura economică, 1996. 369 p.
5. Duțu M. Tratat de dreptul mediului. București: C.H. Beck, 2007. 1109 p.
6. Duțu M. Dreptul mediului, ediția 3. București: C.H. BECK, 2010. 495 p.
7. Duțu M. Introducere în dreptul penal al mediului. București: Hamangiu, 2013.
8. Duțu M. Duțu A. Răspunderea în dreptul mediului, București: Editura Academiei Române 2015. 479 p.
9. Duțu M. Repararea prejudiciului ecologic în condițiile Codului civil. În: Pandectele române, nr. 6/2014. p 16-36.
10. Duțu M. Un nou model de responsabilitate: răspunderea pentru viitor. Perspectiva de mediu. În: Pandectele române, nr. 8/2014. p. 17-30.
11. Eliescu M. Răspunderea civilă delictuală, București: Editura Academiei, 1972. p. 372
12. Lagoutte J. Réflexion sur la distinction du dommage et du préjudice en droit civil de la responsabilité. În: „Travaux de l’Institut de sciences Criminelles et de la Justice de Bordeaux”, Editions Cujas, no. 4, 2014, p. 89-111.
13. Lungu S. Răspunderea civilă în cazul poluării mediului înconjurător, Revista română de drept, Editura București, nr 3/1978, p. 24-28.
14. Lupan E. Răspunderea civilă, Cluj-Napoca: Accent, 2003. 415 p.
15. Lupan E. Tratat de dreptul protecției mediului, București: C.H. Beck, 2009. 693 p.
16. Marinescu D. Tratat de dreptul mediului, ediția a III-a. București: Universul Juridic, 2008. 772 p.
17. Nicolau I. Aspecte privind responsabilitatea pentru daune ecologice în legislația franceză, În: Legea și viața, nr.11/2010. p. 38-40.
18. Pop L. Hoffer G. Cu privire la fundamentarea răspunderii fără culpă a părinților pentru prejudiciile cauzate de copii lor minori, Studia Jurisprudentia, Cluj-Napoca, nr.1/1982, p 45-49.
19. Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal, Iași: Junimea, 2002. 216 p.
20. Trofimov I. Răspunderea civilă în raporturile de dreptul mediului, Teza de doctor în drept, Chișinău 2006. 143 p.
21. Van Lang A. Droit de l’environnement, 3e édition misé a jour, PUF, Paris, 2011. 513 p.
22. Vințanu G. Prejudiciul. Element al răspunderii civile în dreptul român și comparat, Rezumatul tezei de doctor, p. 1, <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2012Ianuarie/CasemindraGabriela> (vizitat 16.10.2015).
23. Vrabie G., Popescu S., Teoria generală a dreptului. Iași: Ștefan Procopiu, 1993. 197 p.
24. Боголюбов С. А. Экологическое право. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 1998, 434 с.
25. Петров С. Экологическое право России. Конспект лекций. Москва: Приор, 2010.176 с.

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI:

1. I. Trofimov, E. Gugulan, G. Ardelean. **“Problema determinării limitelor răspunderii patrimoniale pentru actele de poluare transfrontalieră.”** Materialele Conferinței științifico-practice internaționale cu genericul ” Cooperarea internațională a organelor de drept în prevenirea și combaterea criminalității transnaționale” Chișinău 2009, pag.90, ISBN 9789975935197.
2. Andrian Crețu, Grigore Ardelean. **“Particularitățile răspunderii subiective și obiective în dreptul mediului.”** Analele Științifice ale Academiei “Ștefan cel Mare”, ediția XI-a, Chișinău 2011, pag. 95, ISBN 9789975432108.
3. Grigore Ardelean. **“Oportunitățile adaptării legislației naționale la standardele UE și CSI privind evaluarea și repararea prejudiciului ecologic.”** Materialele Conferinței științifico-practice internaționale cu genericul ”Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere” Chișinău 2012, pag.196, ISBN 9789975440721.
4. Grigore Ardelean. **“Eficiența instituției martorului în determinarea responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic.”** Materialele Conferinței științifico-practice internaționale cu genericul ”Probleme actuale privind protecția și securitatea persoanelor implicate în procesul penal” Chișinău 2013, pag.229, ISBN 9789975440776.
5. Grigore Ardelean **“Rolul autorităților publice în implementarea politicilor cu privire la evaluarea și repararea prejudiciului ecologic.”** Materialele ale sesiunii comunicărilor științifice ediția VI-a, cu genericul: „Perpetua misiune a administrației publice de a fi în serviciul societății”, care a avut loc în perioada de 12.10.2012 – 13.10.2012, fiind organizată de către: Institutul de Științe Administrative din Republica Moldova, Chișinău 2014, ISBN 978-9975-66-389-2.
6. Grigore Ardelean. **„Problema responsabilizării subiectului vinovat de cauzarea prejudiciului ecologic în cazul în care acesta este subordonat jurisdicției transnistrene”.** În: Revista “Legea și Viața” nr. 10/2015.p. 22-26. ISSN 1810-309X.
7. Grigore Ardelean. **„Particularități ale acțiunii în justiție pentru repararea prejudiciului ecologic cauzat de minori”.** În: Revista “Legea și Viața” nr. 11/ 2015. p. 24-28. ISSN 1810-309X.
8. Grigore Ardelean. **„Noțiunea daunei de mediu și a prejudiciului ecologic. Delimitări conceptuale”.** În: Revista „Lege și Viața”, nr. 12/2015. p. 29-35.ISSN 1810-309X.
9. G. Ardelean. **„Consacrarea diferitor tipuri de prejudicii ecologice prin prisma specificității ce le caracterizează”**, Legea și viața”, nr. 5/2016, p. 40-45, 1.0, c. a.
10. I. Trofimov, G. Ardelean, A. Crețu. **Dreptul mediului**, Ed. Bons-Offices, Chișinău, 2015. 3.7 c. a.
11. Grigore Ardelean. **„Analiza particularităților evaluării prejudiciului ecologic adus persoanelor și bunurilor sale”** În: Analele Științifice ale Academiei “Ștefan cel Mare”a MAI, ediția XV-a, nr. 1, Chișinău 2015, pag. 45 - 52, 0,69 c. a.
12. Grigore Ardelean. **„Studiu privind impactul politicilor de mediu asupra calității reglementărilor în domeniul reparării prejudiciului ecologic”.** În: Analele Științifice ale Academiei “Ștefan cel Mare”a MAI, ediția XV-a, nr.2, Chișinău 2015, pag. 54-59, 0,81 c.
13. Grigore Ardelean. **„Interferența principiilor răspunderii pentru dauna de mediu cu cele ale răspunderii civile delictuale”.** În: Analele Științifice ale Academiei “Ștefan cel Mare”a MAI, ediția XVI-a, nr. 1, Chișinău 2016, pag. 41 - 48, 0,87 c. a.
14. Grigore Ardelean, **„O nouă modalitate de desemnare a responsabilului pentru repararea prejudiciului ecologic-perspectivă a responsabilizării pentru prejudiciul viitor”**, Jurnal juridic național, nr. 5(21) 2016, p. 73-78, 1.0, c.a.
15. **I. Trofimov, G. Ardelean, A. Crețu. Dreptul mediului**,. Ed. Bons Offices, Chișinău, 2015, 320 p. sau 19, 64 c. a.

ADNOTARE

**Ardelean Grigore. *Repararea prejudiciului ecologic*
Teza pentru obținerea gradului științific de doctor în drept.
Specialitatea: 552.04 - Drept funciar și al mediului. Chișinău, 2017**

Structura: Sub aspect structural, lucrarea se compune din: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 196 titluri, 157 pagini text de bază. Rezultatele obținute în cadrul cercetării sunt publicate în 15 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: poluare, dauna de mediu, prejudiciu ecologic, evaluarea prejudiciului, repararea prejudiciului, răspundere de mediu, răspundere civilă delictuală, factori de mediu, funcție ecologică, patrimoniu.

Domeniul de studiu: Drept public

Scopul și obiectivele tezei constă în examinarea funcționalității cadrului juridic aplicabil evaluării și reparării prejudiciului ecologic, identificării deficiențelor, cauzelor și condițiilor care le-au generat, precum și formularea unor soluții capabile să înlăture orice obstacolele din calea regimului răspunderii pentru asemenea categorii de prejudicii.

Noutatea și originalitatea științifică exprimă o distinctă viziune asupra modului de abordare și configurare a normelor ce vor sta la baza consolidării unui regim de răspundere specific și distinct în materia reparării prejudiciului ecologic.

Problema științifică importantă soluționată se concretizează în argumentarea eficienței și perspectivei delimitării regimului de răspundere pentru dauna adusă mediului de cel aplicabil reparării prejudiciului ecologic adus persoanei și bunurilor sale. În același context, se argumentează științific necesitatea avansării ideii de obiectivizare a răspunderii de mediu, chiar cu depășirea unor limite ale tradiționalismului în reglementare în schimbul garantării unei reparări juste și pe principii echitabile a prejudiciului ecologic.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării constă în generalizarea problematicii, a cauzelor și consecințelor cadrului defectuos de reglementare, dar și a concepției atribuite inițial regimului juridic aplicabil reparării prejudiciului ecologic. În plan aplicativ, rezultatele studiului constituie reale soluții, cu perspectivă de a se regăsi în conținutul legilor ce urmează a fi aplicate în scopul reparării categoriilor de prejudicii vizate.

Implementarea rezultatelor științifice. Argumentarea la nivel științific a ideilor și fiabilității unor noi reguli și principii de aplicare a normelor ce privesc modul de evaluare și reparare a prejudiciului ecologic își găsesc reflecție în conținutul a 14 articole științifice publicate în diferite reviste de nivel național și internațional, precum și în manualul de Dreptul mediului ce constituie sursa de bază a studenților ce își fac studiile în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI.

ANNOTATION

Ardelean Grigore. "Remediation of ecological damage".

PhD thesis entitled to specialty: 522.04

Land and environmental law, Chişinău, 2017

Thesis structure: Under the structural aspect, the paper consists of: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 196 titles, 157 pages of basic text. The results obtained in the research are published in 15 scientific papers.

Keywords: pollution, environmental damage, ecological damage, damage assessment, damage remedying, environmental liability, tort civil liability, environmental factors, ecological function, patrimony.

Study domain. Public law.

Thesis aim and objectives consists in examining the functionality of the applicable legal framework for assessment and compensation of the ecological damage, identification of the gaps, causes and conditions that generated them, as well as formulation of solutions capable of removing any obstacles from the path of the liability regime for such categories of harms.

Scientific novelty and originality expresses a distinctive vision on how to approach and set up rules that will form the basis for the consolidation of a specific and distinct liability system in the matter of remedying the ecological damage.

Important scientific issue solved is reflected in the argumentation of the efficiency and perspective delimitation of liability regime for environmental damage from that applicable to remedying the ecological damage retrieved for person and its property. In the same context, scientifically it is argued the need to advance the idea of objectification of environmental liability, even exceeding the regulatory limits of traditionalism in return for ensuring a fair remediation on equitable principles of ecological damage.

The theoretical significance and applicative value of the thesis consists in generalizing the problems, causes and consequences of faulty regulatory framework, but also to the concept initially assigned to the legal regime applicable to the ecological damage assessment and remedying. In applicative plan, study results constitute actual solutions with the perspective to retrieve in the content of the laws to be applied for the purpose of remedying the ecological damages.

Implementation of scientific results. Scientific argumentation of the ideas and reliability of new rules and principles of application of the rules relating to the assessment and repair of injury find their reflection in the ecological content of 14 scientific articles published in different journals nationally and internationally, as well as in Handbook of environmental law that constitutes the basic source of students what studying in the Academy "Stefan cel Mare".

Аннотация

Григоре Арделян „Возмещение экологического ущерба”.

Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Специализация:

552.04. Земельное и экологическое право. Кишинёв, 2017

Структура: работа состоит из: введения, четырех глав, выводов и рекомендаций, библиографии 196 названий 157 страниц основного текста. Результаты, полученные в ходе исследования, опубликованы в 15 научных работах.

Ключевые слова: загрязнение окружающей среды, экологический вред, экологический ущерб, возмещение ущерба окружающей среды, определение ущерба, экологическая ответственность, нарушения законных прав, факторы окружающей среды, экологическая функция, имущества.

Область исследования: Публичное право.

Цель и задачи диссертации заключается в изучении в рамках правовой функциональности определения и возмещения экологического ущерба, выявления пробелов, причины, порождающие условия, и обеспечить решения, способные удалить любые препятствия к привлечению ответственности для таких категорий ущерба.

Научная новизна и оригинальность выражает отличительное видение в отношении подхода и правила конфигурации, которые будут лежать в основе укрепления конкретного и отчетливого режима ответственности в вопросах экологического возмещения ущерба.

Важная научная проблема сосредоточена на обосновании эффективности и перспективного разграничения режима ответственности за ущерб окружающей среде, применяем возмещению экологического ущерба лицу и его имуществу. В этом контексте приводятся доводы в пользу необходимости продвигать идею научной объективности экологической ответственности, даже превышение нормативных ограничений традиционализма в обмен на обеспечение справедливого и равноправного возмещения экологического ущерба.

Теоретическая значимость и ценность работы состоит в обобщение вопросов, причин и последствий плохой нормативно-правовой базы, но и изначальной правовой концепции применимой возмещению экологического ущерба. С точки зрения прикладных исследований, результаты представляют собой реальные решения, в дальнейшем для нахождения их в тексте законов, которые должны применяться с целью восстановления ущерба окружающей среде.

Внедрение научных результатов. Научным доводом идей и достоверности некоторых новых правил и принципы применения правил, касающихся оценки возмещению экологического ущерба найдет отражение в содержание 14 научных статей, опубликованных в различных журналах на национальном и международном уровнях, а также как справочник по экологическому праву, который является основным источником студентов в Академии «Штефан чел Маре».

ARDELEAN GRIGORE

REPARAREA PREJUDICIULUI ECOLOGIC

SPECIALITATEA: 552.04 - DREPT FUNCJAR ȘI AL MEDIULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipărire: 4 mai 2017
Hîrtie ofset. Tipar laser
Coli de autor: 1 c. a.

Formatul hîrtiei 60x84 1/16
Tirajul 80 ex.
Comanda nr. 177

Adriga-Vis SRL, mun. Chișinău, str. Șoseaua Hîncești 61